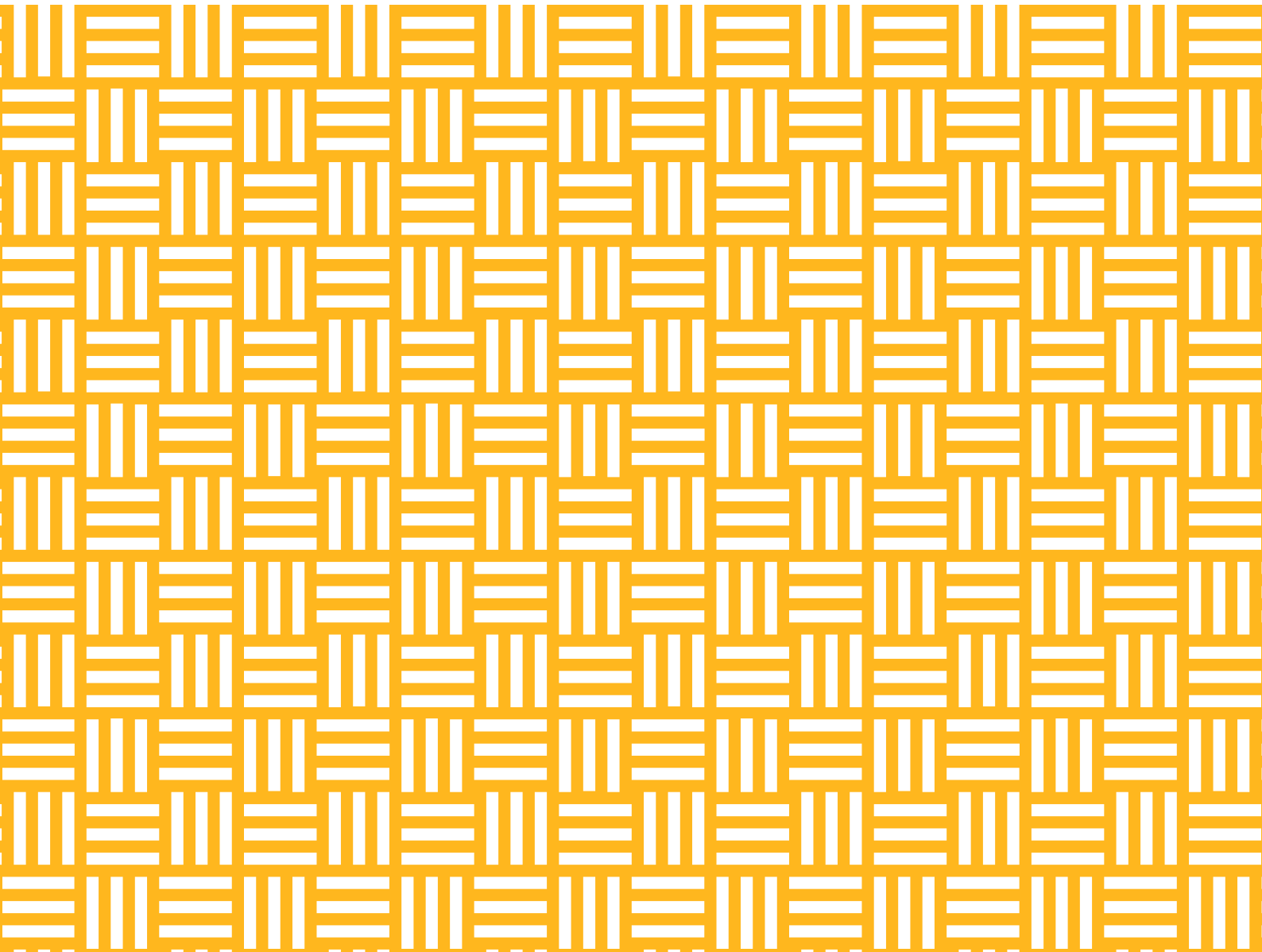

Regionalna platforma Zapadnog Balkana za zastupanje
sloboda medija i bezbednosti novinara
Western Balkan's Regional Platform for Advocating
Media Freedom and Journalists' Safety

SRBIJA

Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara 2019.

SRBIJA
Indikatori za nivo
slobode medija
i bezbednosti
novinara
2019.

Autorka
Marija Babić

Naslov u originalu

Srbija – Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara 2019.

Izdavač

Nezavisno udruženje novinara Srbije

Autorka

Marija Babić

Lektorka

Nataša Polić

Tiraž

50 primeraka

Dizajn

comma | communications design

Ova publikacija urađena je uz finansijsku podršku Evropske unije i Evropske zadužbine za demokratiju. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Nezavisnog udruženja novinara Srbije i ne odražava nužno stavove Evropske unije i Evropske zadužbine za demokratiju.

PREGLED PROJEKTA	4	B6 Koja je ekonomska pozicija žena u novinarstvu?	23
METODOLOŠKA NAPOMENA	5	C Bezbednost novinara	25
Uvod	7	C1 Statistika o bezbednosti i nekažnjivosti	25
A Pravna zaštita medijskih i novinarskih sloboda	9	Broj zabeleženih napada na novinare u 2019. godini	26
A1 Da li nacionalno zakonodavstvo predviđa garancije za slobodu medija i da li se one efikasno sprovode u praksi?	9	C2 Da li državne institucije i politički akter preuzimaju odgovornost za zaštitu novinara?	28
A2 Da li regulativa o kleveti izaziva efekat „obeshrabrivanja” među novinarima?	12	C3 Da li se krivični i građanski pravosudni sistem efektivno bavi pretnjama i aktima nasilja nad novinarima?	29
A3 Da li postoji dovoljna pravna zaštita političkog pluralizma u medijima pre i tokom izborne kampanje?	13	Zaključci i preporuke	33
A4 Da li je sloboda rada i udruživanja novinara/ki garantovana i da li se primenjuje?	14	Zaključci	33
A5 Koji je nivo pravne zaštite novinarskih izvora?	15	Preporuke	35
A6 Koji je nivo pravne zaštite prava na pristup informacijama?	16	A Unapređenje legislative	35
B Položaj novinara u redakciji, profesionalna etika i nivo cenzure	18	B Obezbediti bolji radno-pravni status novinara i drugih medijskih profesionalaca	35
B1 Da li je ekonomski položaj novinara/ki zloupotrebjen kako bi se ograničila njihova sloboda?	18	C Obezbediti veću bezbednost novinara i drugih medijskih profesionalaca	36
B2 Koji je nivo uređivačke nezavisnosti vlasnika medija i organa upravljanja?	19	Prilozi	37
B3 Koji je nivo uređivačke nezavisnosti novinara u javnim servisima?	21	Lista intervjuisanih pojedinaca	37
B4 Koji je nivo uređivačke nezavisnosti novinara u neprofitnim medijima?	22	Reference i izvori	38
B5 Koliku slobodu novinari imaju u procesu proizvodnje vesti?	22	Studije, istraživanja, izveštaji, baze podataka i kodeksi	38
		Pravna dokumenta i izveštaji	39
		Novinarski članci	40

PREGLED PROJEKTA

Novinarske organizacije iz pet zemalja Zapadnog Balkana (Bosna i Hercegovina, Severna Makedonija, Crna Gora, Kosovo* i Srbija), uz podršku Evropske komisije¹, udružila su se u svojim naporima u 2016. godini za nadgledanje i unapređivanje nivoa medijskih sloboda i bezbednosti novinara u njihovim zemljama – stvarajući Regionalnu platformu Zapadni Balkan za zagovaranje medijskih sloboda i bezbednosti novinara. Na temelju zajedničke istraživačke metodologije posebno razvijene za tu svrhu, ove organizacije svake godine prikupljaju podatke, ocenjuju najnovija zbivanja i učestvuju u zagovaračkim aktivnostima kako bi promenile političko, zakonodavno i institucionalno okruženje u kojem rade novinari i mediji.

Rezultati postignuti u prvom trogodišnjem ciklusu pokazuju da novinarska udruženja u regionu mogu odigrati odlučujuću ulogu u naporima za viši nivo medijskih sloboda. Evropska komisija prepoznala je ovo postignuće kao presudni korak ka ukupnoj demokratizaciji balkanskih društava, što je rezultiralo njenom odlukom da nastave da podržavaju Regionalnu platformu narednih godina². Ovaj izveštaj sastavljen je u okviru četvrte regionalne procene slobode medija i bezbednosti novinara na Zapadnom Balkanu, sprovedene 2019. godine³.

---

1 Regionalna platforma Zapadnog Balkana za zagovaranje medijskih sloboda i bezbednosti novinara je projekat koji finansira Evropska komisija, u okviru Programa za podršku civilnom društvu i medijima 2014-2015, Podrška regionalnim tematskim mrežama organizacija civilnog društva.

2 Evropska komisija odobrila je novi trogodišnji projekat „Safejournalists.net“ sa ugovorom IPA/2019/414-122

3 Procenu nivoa slobode medija i bezbednosti novinara na Zapadnom Balkanu u 2019. godini finansijski je podržala Evropska zadužbina za demokratiju.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova

METODOLOŠKA NAPOMENA

Metodologija istraživanja⁴ sastoji se od tri grupe indikatora koji su strukturisani na temelju sistemske analize različitih smernica proizvedenih od relevantnih međunarodnih organizacija⁵. Tokom poslednje četiri godine originalno razvijeni indikatori testirani su i usavršeni da bi adresirali karakterističan društveno-politički kontekst u regionu i odrazili specifične potrebe i interese novinara u pet zemalja.

Za prikupljanje i analizu podataka primenjen je niz različitih istraživačkih metoda kako bi se odgovorilo na indikativna pitanja vezana za svaki određeni pokazatelj:

- pregled studija, analiza, izveštaja o istraživanjima, politika, strategija i drugih dokumenata;
- kvalitativna analiza pravnih dokumenata;
- prikupljanje i analiza informacija objavljenih na web stranicama javnih ustanova i drugih organizacija i tela;
- prikupljanje i analiza saopštenja i drugih informacija objavljenih od strane profesionalnih organizacija;
- sekundarni podaci prikupljeni od novinarskih udruženja;
- detaljni intervjui sa stručnjacima, novinarima i kreatorima politika;
- fokus grupe s novinarima.

Na nacionalnom nivou novinarska udruženja su imenovala nacionalne istraživače radi prikupljanja podataka i pisanja izveštaja koje je potom pregledalo po najmanje dvoje kolega iz nacionalnih udruženja, kao i glavni istraživač.

Tri grupe indikatora koje su korišćene za procenu nivoa medijskih sloboda i bezbednosti novinara na Zapadnom Balkanu prikazani su u tabeli ispod.

Tabela indikatora:

A. Pravna zaštita	B. Položaj novinara u redakcijama	C. Bezbednost novinara
A.1. Zakonske garancije za slobodu medija i njihovo sprovođenje u praksi	B.1. Zakonska ograničenja novinarskog rada	C.1. Statistika napada na novinare i nekažnjavanja
A.2. Uticaj zakona o kleveti na novinare	B.2. Nezavisnost od vlasnika medija i menadžera	C.2. Ponašanje državnih institucija i političkih aktera u vezi sa zaštitom novinara
A.3. Zaštita političkog pluralizma u medijima	B.3. Nezavisnost novinara u javnim medijskim servisima	C.3. Efikasnost pravosudnog sistema u pogledu zaštite novinara
A.4. Sloboda rada i novinarska udruženja	B.4. Nezavisnost novinara u neprofitnim medijima	
A.5. Zaštita novinarskog izvora	B.5. Sloboda novinara u procesu proizvodnje vesti	
A.6. Pravo na pristup informacijama	B.6. Položaj žena u novinarstvu	

4 Četvrto prilagođeno izdanje metodologije istraživanja razvili su glavna istraživačica Snežana Trpevska i Igor Micevski, naučni saradnik Instituta za istraživanje društvenog razvoja RESIS iz Skoplja, Severna Makedonija.
5 Sledeći dokumenti su uzeti u obzir tokom razvijanja specifičnog istraživačkog pristupa za zemlje Zapadnog Balkana: Savet Evrope: Indikatori za medije u demokratiji; UNESCO: Pokazatelji razvoja medija (MDI) i Indikatori bezbednosti novinara: Nacionalni nivo; USAID – IREX: Indeks održivosti medija; Freedom House: Anкета o slobodi štampe; BBC World Service Trust: Afrička inicijativa za razvoj medija; Odbor za zaštitu novinara: Nasilje nad novinarima; Reporterji bez granica: Svetski indeks slobode medija.

Republika Srbija je suverena država u kojoj je uspostavljen parlamentarni sistem, a kako je propisano najvišim pravnim aktom Ustavom, ona je država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive, zasnovana na vladavini prava i socijalnoj pravdi, načelima građanske demokratije, ljudskim i manjinskim pravima i slobodama i pripadnosti evropskim principima i vrednostima. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, nacionalne manjine čine 13% stanovništva Republike Srbije, a od svih nacionalnih manjina u Srbiji najbrojniji su Mađari, Romi i Bošnjaci¹. Prema Indeksu demokratije za 2019. godinu britanskog nedeljnika „Economist“, Srbija je prošle godine pala za pet mesta, a i dalje se nalazi u kategoriji „nepotpunih demokratija“². Jedan od najvećih problema je korupcija – podaci nedavnog istraživanja o percepciji građana o korupciji za 2019. godinu pokazuju da ispitanici smatraju da je korupcija rasprostranjena, ali 86% je ne bi prijavilo, dok 84% veruje da korupcija u velikoj meri utiče na srpsko društvo u celini³.

Politička scena u Srbiji ne doprinosi poboljšanju medijskih sloboda. One su u padu već duži niz godina, što potvrđuju i razni domaći i međunarodni izveštaji. U društvu je stvorena takva atmosfera gde se novinari smatraju političkim protivnicima, a ne kontrolorima javnog interesa. Dele se na one koji su bliski opoziciji i na one koji su bliski vlasti.

- 1 *Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, Manjinske politike* Pristupljeno: 24.09.2019. <http://mduls.gov.rs/ljudska-i-manjinska-prava/manjinske-politike/?script=lat>
- 2 *N1/Beta, „Indeks demokratije „Economista“: Srbija pala za pet mesta tokom 2019.“*; 22. januar 2020. godine. Pristupljeno: 24.09.2019. <http://rs.n1info.com/Vesti/a562980/Indeks-demokratije-Ekonomista-Srbija-pala-za-pet-mesta-tokom-2019.html>
- 3 *BBC News na srpskom, „Korupcija u Srbiji: ‘Ne možeš da ispravljáš sistem ako ti nešto treba’“*, 16. decembar 2019. godine. Pristupljeno: 24.09.2019. <https://www.danas.rs/bbc-news-serbian/korupcija-u-srbiji-ne-mozes-da-ispravlas-sistem-ako-ti-neshto-treba/>

Političari i visoki državni funkcioneri targetiraju novinare i medije na različite načine, a prozivaju ih i u najvišim institucijama kao što je Narodna skupština.

Ekonomska situacija u Srbiji je generalno loša, što se odražava i na medije i na novinarsku profesiju. Iako se u javnosti pokušava predstaviti ekonomski napredak, realnost je drugačija. To se posebno vidi u novinarskoj profesiji, gde su ekonomski i socijalni uslovi rada sve lošiji, a plate niske. Situacija je lošija iz godine u godinu. Dosta medija koji svoj posao obavljaju nezavisno u skladu sa profesionalnim standardima veoma teško opstaje na medijskom tržištu, a neki su čak i ugašeni.

U Srbiji je registrovan veliki broj medija u registru koji vodi Agencija za privredne registre, a broj se iz godine u godinu povećava. Međutim, istraživanje koje je radilo Udruženje novinara Srbije u 2019. godini pokazuje da je od ukupno oko 2200 registrovanih medija, 514 medija

ugašeno, dok je aktivno 1.518 medija (59 medija je privremeno neaktivno, a izdavači 58 medija su u stečaju ili likvidaciji). Prema istraživanju, od 514 ugašenih medija, 240 čine štampani, 148 portali, a 120 elektronski mediji (polovina elektronskih su radio, a polovina televizijske stanice), ugašena su i dva servisa novinskih agencija i četiri medija koja se u APR-u vode kao „ostalo“. U Srbiji postoje dva javna servisa: Radio-televizija Srbije i Radio-televizija Vojvodine⁴. Ne postoje oficijalni podaci o ukupnom broju novinara u Srbiji ili o broju zaposlenih u medijskoj industriji. U Srbiji su najveća dva nacionalna udruženja novinara – Udruženje novinara Srbije i Nezavisno udruženje novinara Srbije, a pored njih aktivno je i regionalno Nezavisno društvo novinara Vojvodine. Sindikati su slabi, veoma mali broj medija ima sindikate, a udruženja često preuzimaju sindikalne aktivnosti i bave se njima. Nema solidarnosti među novinarima i to predstavlja jedan od većih problema.

---

4 S. Dimitrijević, *Skoro četvrtina medija upisanih u Registar medija ugašeni*, UNS, 29. jul 2019. pristupljeno: 24.09.2019. <http://www.uns.org.rs/sr/desk/UNS-news/83769/skoro-četvrtina-medija-upisanih-u-registar-medija-ugašeni.htm>

A1 Da li nacionalno zakonodavstvo predviđa garancije za slobodu medija i da li se one efikasno sprovode u praksi?

Sloboda medija i sloboda izražavanja zagantovane su Ustavom Republike Srbije i medijskim zakonima⁵. Ne postoje zakonska ograničenja koja se tiču interneta, a zakoni regulišu različite aspekte internet sadržaja, pre svega zaštitu prava privatnosti, govor mržnje i autorska prava. Već duži niz godina ističe se da sami zakoni nisu loši, već da problem predstavlja primena tih zakona i odsustvo političke volje da se zakoni primenjuju. Pravni eksperti smatraju⁶ da su se medijski zakoni u praksi pokazali podložni zloupotrebama, da su puni praznina i da onaj ko želi da ih zloupotrebi može to vrlo lako da uradi. Prema poslednjem izveštaju Reportera bez granica, Srbija je u 2019. g. pala za 14 mesta i sada se nalazi u grupi nebezbednih zemalja⁷. Takođe, prema poslednjem Izveštaju o napretku Evropske komisije, Srbija nije napravila napredak u oblasti slobode izražavanja⁸.

---

5 Zakon o javnom informisanju i medijima, Zakon o elektronskim medijima, Zakon o javnim medijskim servisima

6 Veljko Milić, advokat, intervjuisan od strane Marije Babić 24. oktobra 2019.

7 Reporteri bez granica, World Press Freedom Index, Pariz, 2019. Pristupljeno 26. 9. 2019. <https://rsf.org/en/serbia>

8 Evropska komisija, Republika Srbija, Izveštaj za 2019. godinu, Brisel, 2019, str. 27. Pristupljeno: 26.9.2019. http://safejournalists.net/wp-content/uploads/2019/08/20190529-serbia-report_SR_-_REVIDIRANO.pdf

Uprkos učešću medijskih i novinarskih udruženja, proces izrade i donošenje medijskih zakona 2014. godine bili su donekle transparentni.⁹ Dok su sami zakoni dobri i u skladu sa EU standardima, pored toga što je njihova primena bila nepotpuna i nekonzistentna, pokazala je određene manjkavosti. Zbog toga je NUNS 2017. počeo sa pripremama izmena koje bi ih poboljšale¹⁰. Najave o izmenama zakona došle su i od Vlade Srbije, sa planom da se njima pristupi po usvajanju Strategije razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020—2025 (Medijska strategija).

Proces izrade nove Medijske strategije započeo 2017. godine označile su mnoge poteškoće. Pošto su najveća novinarska i medijska udruženja uspjela da se izbore da imaju svoje predstavnike u radnoj grupi, istu su zbog neslaganja sa konceptom rada napustili. Nacr medijske strategije završen je uprkos tome, ali je pod pritiskom javnosti povučen¹¹. Nova radna grupa je formirana i u nju je uključen veći broj predstavnika novinarskih i medijskih udruženja. Iz finalnog nacrta strategije koji je poslat Evropskoj komisiji u maju, bili su izbačeni ili izmenjeni delovi na kojima su ova udruženja posebno insistirala.

Posle pritiska javnosti, a sa objašnjenjem da je takav nacrt poslat greškom u Brisel, Vlada je povukla tekst i dogovoreno je da zajedno sa udruženjima radi na završnoj verziji. Ova verzija je poslata Evropskoj komisiji u oktobru. U decembru 2019. godine nadležna ministarstva su dala svoja mišljenja na novi tekst strategije, zajedno sa komentarima Evropske komisije, i najavljeno je usklađivanje i usvajanje od strane Vlade¹².

U Srbiji nije bilo pokušaja licenciranja štampanih i onlajn medija od strane državnih organa, a ni drugih zahteva tog tipa. Prilikom osnivanja mediji moraju da poštuju

određena zakonska pravila¹³. Svaki medij mora da ima izdavača koji može biti pravno ili fizičko lice, a u svakom mediju moraju se obavezno objaviti osnovni podaci o mediju u obliku impresuma, skraćenog impresuma, odnosno identifikacije. Medij ne mora da bude registrovan u Registru medija koji vodi Agencija za privredne registre, ali u tom slučaju medij ne može da konkuriše za sufinansiranje projekta od javnog značaja niti mu se na drugi način može dodeljivati državna pomoć. Nisu predviđena posebna pravila za onlajn medije.

Prema podacima Share fondacije, 2019. godine zabeleženo je svega 7 slučajeva blokiranja i ograničavanja sadržaja na internetu¹⁴, kao što je uklanjanje snimaka sa Jutjuba, blokiranje naloga na društvenim mrežama. Ne postoje dokazi da su zahtevi za takva ograničenja potekli od strane države i državnih organa.

Stručna javnost ocenjuje da Regulatorno telo za elektronske medije (REM) ne obavlja svoj rad nezavisno i transparentno, a jedan od većih problema je Savet REM-a¹⁵ koji od 2015. godine radi u nepunom sastavu. Skupštinski odbor za kulturu i informisanje je, nakon brojnih kritika, u novembru 2019. godine doneo odluku da pokrene postupak za predlaganje kandidata za nedostajuće članove Saveta REM-a. U vrlo kratkom roku – već u decembru iste godine, izabrana su tri nedostajuća člana¹⁶. Mnoge kritike se odnose i na to što REM ne vrši monitoring rada emitera tokom predizborne kampanje i ne koristi dovoljno mere koje mu stoje na raspolaganju¹⁷. U 2019. godini je bilo slučajeva da je sam REM pokrenuo postupke za izricanje mera protiv nekih emitera, međutim to su izuzeci.¹⁸ REM ima mandat da pokreće i prekršajne postupke, ali to se nije pokazalo kao

9 Medijski stručnjaci smatraju da je procesu nedostajala dosledna transparentnost, imajući u vidu da pojedini članovi radne grupe za izradu zakona nisu bili upoznati sa nekim rešenjima koja su se našla u predlogu zakona i bila usvojena. (Izvor: Nezavisno udruženje novinara Srbije, Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara, Beograd, 2016, str. 18. Pristupljeno: 26.09.2019. <https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/12/Ceo-izve%C5%A1taj-Indikatori-za-nivo-slobode-medija-i-bezbednost-novinar-a-Srbija-2018.pdf>)

10 NUNS je izradio predloge izmena zakona koji se tiču Regulatornog tela za elektronske medije, projektnog sufinansiranja medijskih sadržaja od javnog interesa i bezbednosti novinara. Pristupljeno: 26.09.2019. <http://www.nuns.rs/info/activities/40305/nuns-predlozi-za-unapredjenje-rada-rem-a.html>, <http://www.nuns.rs/info/activities/38672/predlozi-nuns-a-za-unapredjenje-sistema-projekt-nog-sufinansiranja-medija.html> i <http://www.nuns.rs/info/activities/38670/predlozi-nuns-a-za-unapredjenje-bezbednosti-novinar-a.html>

11 Nezavisno udruženje novinara Srbije, Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara, Beograd, 2018, str. 10. Pristupljeno: 26.09.2019. <https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/12/Ceo-izve%C5%A1taj-Indikatori-za-nivo-slobode-medija-i-bezbednost-novinar-a-Srbija-2018.pdf>

12 Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji do 2025. godine usvojena je 30. januara 2020. godine od strane Vlade Republike Srbije.

13 Zakon o javnom informisanju i medijima, članovi 1 do 44.

14 Share Foundation: <https://www.sharefoundation.info/en/> Lista slučajeva blokiranja internet sadržaja. Pristupljeno: 31. 12. 2019.

15 To su istakli i novinari i eksperti intervjuisani za potrebe ovog istraživanja. Obavljeno je 13 dubinskih intervjua u periodu od 27. septembra do 28. novembra 2019. godine.

16 N1/FoNet, „Judita Popović, Zoran Simjanović i Aleksandar Vitković novi članovi Saveta REM“, 27. decembar 2019. Pristupljeno: 27.09.2019. <http://rs.n1info.com/Vesti/a556089/Judita-Popovic-Zoran-Simjanovic-i-Aleksandar-Vitkovic-novi-clanovi-Saveta-REM.html>

17 Na sajtu REM-a može se videti da je od početka godine Savet izrekao ukupno 9 mera, 3 opomene i 6 mera upozorenja, dok je od početka primene novog zakona (od 2014. godine) izrekao jednu meru privremene zabrane emitovanja.

18 Neki od slučajeva su: nasilje u rijaliti programu, prikazivanje erotskog sadržaja u nedozvoljenom terminu i sadržaj u kome je prikazano neprikladno izvođenje nacionalne himne, sve na Tv Pink (Izvor: N1/FoNet: <http://rs.n1info.com/Vesti/a491813/Postupak-REM-a-protiv-Pinka.html>). Takođe, slučaj pokretanja postupka protiv Tv Hepi, kada je glavni urednik TV Hepi u jutarnjem programu izneo niz uvreda na račun profesora Filozofskog fakulteta Danijela Sinanija (Izvor: Insajder: <https://insajder.net/sr/sajt/vazno/15709/>) Pristupljeno: 27.09.2019.

korisno sredstvo jer većina tih postupaka zastari¹⁹. Osim toga, REM ne koristi dovoljno efikasno mehanizam izdavanja dozvola emiterima da bi podsticao raznovrsnost programskih formata u medijskom pejzažu. Emiteri se ne pridržavaju formata za koji su aplicirali na konkursu za dodeljivanje dozvole, a prema mišljenju medijskih stručnjaka, razlog za to su i nejasno definisane zakonske obaveze emitera²⁰.

Javno oglašavanje koje vrše državni organi i drugi nosioci javnih vlasti šturo je regulisano zakonom²¹. Bilo je najava da će biti donet poseban zakon o oglašavanju državnih preduzeća, međutim taj zakon nije donet²². Po mišljenju intervjuisanih novinara, trošenje sredstava se ne vrši na fer i transparentan način, organi ne objavljuju podatke o utrošenim sredstvima i ne postoje izvori koji pokazuju koliko javna preduzeća izdvajaju za oglašavanje. Većina intervjuisanih novinara smatra da je oglašavanje, naročito državnih preduzeća, potpuno pod kontrolom države i da ne može da se govori o slobodnom medijskom tržištu i tržištu oglašavanja²³. Sa aspekta medijskih sloboda, veliki je problem što se neka javna preduzeća dominantno oglašavaju u medijima koji su bliski lokalnim vlastima.

„Na slučaju Termoelektrane „Nikola Tesla“ videli smo da se ovo preduzeće na lokalnu oglašava samo u određenim medijima, a to su mediji koji su vrlo privrženiji lokalnoj samoupravi. Na primer, u Obrenovcu, na čijoj teritoriji se nalazi fabrika, oni daju pare lokalnoj TV Mag koja je apsolutno potpuno pod kontrolom lokalne samouprave, kao i nekim lokalnim portalima i novinama koji, takođe, s vremena na vreme objavljuju intervjue sa direktorima ovog preduzeća i nekim zaposlenima. Što se tiče nacionalnih medija, svodi se na to da se oglašavaju u najtiražnijim štampanim medijima“.²⁴

Proces konkursnog sufinansiranja medijskih projekata od javnog značaja kontinuirano prati niz problema. Medijski stručnjaci smatraju da je ideja projektnog sufinansiranja medijskih sadržaja dobro zamišljena, ali da

je problem u tome što se pogrešno primenjuje²⁵. Prema monitoringu NUNS-a²⁶, ključne slabosti procesa u 2019. godini su: nedovoljno transparentan proces izbora članova komisija, problemi u načinu njihovog rada, odsustvo medijskih stručnjaka, kao i nejasni kriterijumi za procenu predloženih projekata, nedovoljno transparentno odlučivanje o dodeli sredstava i nepostojanje efikasnog mehanizma evaluacije rezultata odobrenih projekata. Često se, uprkos Pravilniku o sufinansiranju, visokim iznosima finansiraju redovni programi medija, kao i mediji koji veoma često krše novinarski kodeks i zakone²⁷. Spomenutim Pravilnikom o sufinansiranju propisano je da članovi komisija moraju uzeti u obzir da li je mediju o čijem se projektu odlučuje izrečena neka mera od strane državnih organa, regulatornih ili samoregulatornih tela zbog kršenja profesionalnih i etičkih standarda.²⁸

Da bi se poboljšala procedura, Ministarstvo kulture i informisanja je pokrenulo inicijativu za izmenu Pravilnika o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja u 2018. godini. Novinarska udruženja su dala svoje predloge i sugestije, međutim do zatvaranja ovog izveštaja Ministarstvo nije usvojilo nikakve izmene.

Iznosi koje opštine i gradovi izdvajaju za sufinansiranje medijskih sadržaja su različiti. Redovni monitoring NUNS-a u 2019. zabeležio je da je objavljeno 155 konkursa na republičkom, pokrajinskom i lokalnom nivou, a ukupna sredstva opredeljena konkursima iznosila su 1.656.906.180 dinara (približno 14,1 milion evra). Među lokalnim samoupravama, najveći iznos opredelio je grad Beograd – 81 milion dinara, a najmanje je izdvojila opština Knjić – 200.000 dinara²⁹.

Kada su u pitanju mediji na jezicima nacionalnih manjina, veliki problem predstavlja njihova finansijska održivost i to što ne postoje jasni mehanizmi za njihovo finansiranje.

Zakon propisuje izdavanje sredstava putem projektnog sufinansiranja proizvodnje medijskih sadržaja od javnog

19 Nezavisno udruženje novinara Srbije, *Pravna analiza položaja nezavisnog regulatornog tela u oblasti elektronskih medija u Srbiji*, Beograd, 2018., str. 15 i 16. Pristupljeno: 27.09.2019.

20 „Tako da imamo jednu televiziju koja treba da ima podeljen program, 12 sati dečijeg i 12 sati zabavnog programa, a onda smo došli do toga da je ta televizija odjednom prestala da emituje program kao dečiji za koji je po elaboratu dobila dozvolu za emitovanje u trajanju od 12 sati“, citat iz intervjua sa Jelenom Surčulijom Milojević, medijskim stručnjakom, intervjuisanom od strane Marije Babić, 28. novembra 2019.

21 Zakon o oglašavanju, član 3, stav 2, tačka 2.

22 Nezavisno udruženje novinara Srbije, *Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara Srbije 2018*, Beograd 2018, str. 13. Pristupljeno: 27.09.2019.

23 Anđela Milivojević, novinarka, intervjuisana od strane Marije Babić, 18. oktobar 2019. godine

24 Ibid.

25 Jelena Surčulija Milojević, medijski stručnjak, intervjuisana od strane Marije Babić, 28. novembar 2019.

26 Raković S., „U 2019. medijima iz budžeta 14 miliona evra, dominantno za propagandu vlasti“, NUNS, 2. januar 2020. Pristupljeno: 02.01.2020. <http://nuns.rs/reforma-javnog-informisanja/projektno-finansiranje-medija/46399/u-2019-medijima-iz-budzeta-14-miliona-evra-dominantno-za-propagandu-vlasti.html>

27 Ibid.

28 Pravilnik o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja, član 18, stav 2.

29 Raković S., „U 2019. medijima iz budžeta 14 miliona evra, dominantno za propagandu vlasti“, NUNS, 2. januar 2020. Pristupljeno: 02.01.2020. <http://nuns.rs/reforma-javnog-informisanja/projektno-finansiranje-medija/46399/u-2019-medijima-iz-budzeta-14-miliona-evra-dominantno-za-propagandu-vlasti.html>

interesa na republičkom, pokrajinskom i lokalnom nivou³⁰. U skladu sa tim, Ministarstvo kulture i informisanja, kao i Pokrajinski sekretarijat za kulturu, javno informisanje i odnose sa verskim zajednicama raspisuju konkurse za projektno sufinansiranje medijskih sadržaja na jezicima nacionalnih manjina.

Nacionalni saveti nacionalnih manjina mogu osnivati ustanove i privredna društva radi ostvarivanja prava na javno informisanje na jeziku nacionalne manjine, a njihovo finansiranje je propisano Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina³¹. Eksperti su istakli da je problem kod medija koji su osnovani od strane nacionalnih saveta to što zakonima nije definisano kako da se zaštiti njihova uređivačka politika od uticaja osnivača³². Pokrajinska vlada dodeljuje oko 300 miliona dinara ovim medijima jer oni ne mogu tržišno da funkcionišu, ali „...problem je u tome što je to netransparentno, nejasni su kriterijumi po kojima se dodeljuju ta sredstva i nejasno je šta građani dobijaju od tog novca.“³³

Zakonom je zagarantovana institucionalna autonomija i urednička nezavisnost javnih medijskih servisa³⁴, međutim medijski stručnjaci i ove godine ističu da u praksi te nezavisnosti nema u dovoljnoj meri.³⁵ Zakon definiše način na koji se finansiraju javni medijski servisi,³⁶ ali dominira mišljenje da propisani sistem kombinovanog finansiranja ne može da obezbedi njihovu nezavisnost i stabilno funkcionisanje. Programski savet u javnom servisu ima savetodavnu ulogu³⁷ i bira se iz redova stručnjaka u oblasti medija i medijskih poslenika, naučnika, stvaralaca u oblasti kulture i drugih oblasti. Stručnjake bira Upravni odbor, dok članove Upravnog odbora imenuje i razrešava Savet REM-a. Članove Saveta REM-a bira Narodna skupština. To predstavlja dodatni problem, imajući u vidu sve spomenute probleme u radu REM-a i samu politizaciju tog tela.

Takođe, prevlađuje mišljenje da Programski savet ne predstavlja društvo u dovoljnoj meri, kao i da je ovo te-

lo nevidljivo u javnosti.³⁸ Što se tiče Programskog saveta u Radio-televiziji Vojvodine, situacija je malo drugačija.

„U Savetu RTV ima ljudi koji su vrlo cenjeni u svojoj zajednici, imaju u svojoj karijeri rezultate... Međutim, kada dođe do momenta da Programski savet donese odluku da uradi nešto više od minimuma koji se od njega zahteva, dolazimo do toga da na sednice Programskog saveta dođu predstavnici menadžmenta ili uređivačkog kolegijuma koji ne slušaju Savet, već ga napadaju ili se bahato ponašaju, ponižavajući članove Saveta i negirajući podatke do kojih su oni došli... Dakle, čak i kada imamo slučaj, kao što se s vremena na vreme dogodi da Programski savet RTV nešto učini i pokušava da ostvari svoju ulogu, ne postoje nikakvi mehanizmi kojima oni mogu primorati uređivački kolegijum ili menadžment da nešto uradi“³⁹.

A2 Da li regulativa o kleveti izaziva efekat „obeshrabrivanja“ među novinarima?

U Srbiji je delo klevete dekriminalizovano. Ostaje mogućnost da se kroz parnični postupak ostvari pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete⁴⁰. Pravni stručnjaci smatraju da je zakonom ova oblast dobro regulisana, ali da je problem loša i neujednačena praksa sudova i to da u svojim odlukama praksu Evropskog suda za ljudska prava sudije koriste veoma retko⁴¹. Navodi se i da je zbog toga Srbija izgubila sve sporove pred ESLJP, a analiza nekih sudskih presuda pokazuje dijametralno suprotna obrazloženja praksi ESLJP, na primer „...da je pravo na ugled i čast gradonačelnika mnogo veće i treba ga više zaštititi nego čast i ugled običnog čoveka“⁴²

Kao i prethodnih nekoliko godina, značajan je broj tužbi koje su podnete sudu zbog povrede ugleda i časti zbog objavljivanja informacija. Prema podacima dobijenim od suda u periodu od 1. januara do 17. decembra 2019. godine, podneto je 476 tužbi. U istom periodu ukupno je rešeno 473 slučaja, a ukupno nerešenih je 1101⁴³. Ne po-

30 Zakon o javnom informisanju i medijima, član 13.

31 Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, član 19.

32 Nedin Sejdinović, medijski ekspert, intervjuisan od strane Marije Babić, 22. oktobra 2019. godine

33 Ibid.

34 Zakon o javnim medijskim servisima, član 5

35 „Mi faktički danas nemamo javni servis, mi nikad nismo ni imali javni servis. RTS, koji bi trebalo da bude javni servis, oduvek je bio u službi vlasti, vladajućeg režima i to je ključni problem“, citat iz intervjua sa novinarom koji je želeo da ostane anonimn, intervjuisan od strane Marije Babić, 12. novembar 2019.

36 Zakon o javnim medijskim servisima, član 36

37 Programski savet se stara o zadovoljenju interesa slušalaca i gledalaca u pogledu programskog sadržaja, razmatra ostvarivanje programske koncepcije i kvalitet programskog sadržaja javnog medijskog servisa i u vezi sa tim daje preporuke i predloge generalnom direktoru i Upravnom odboru. Zakon o javnim medijskim servisima, član 29 i 30.

38 „Situacija u javnom servisu je očajna, a Programski savet se ni ne oglašava, i to pokazuje da nešto nije u redu sa tim savetom, sve se mora menjati“, citat iz intervjua sa novinarom koji je želeo da ostane anonimn, intervjuisan od strane Marije Babić, 12. novembar 2019.

39 Sanja Kljajić, novinarka, intervjuisana od strane Marije Babić, 27. septembra 2019. godine.

40 Zakon o javnom informisanju i medijima, član 112.

41 Veljko Milić, advokat, intervjuisan od strane Marije Babić, 24. oktobar 2019. godine.

42 Jelena Surčulija Milojević, medijski stručnjak, intervjuisana od strane Marije Babić, 28. novembar 2019.

43 Viši sud u Beogradu, Izveštaj o broju tužbi podnetih protiv novinara u vezi sa objavljivanjem informacija u medijima, u periodu od 1.1.2019. do 17.12.2019. godine, decembar 2019. Pristupljeno: 15.12.2019.

stoje posebne evidencije i upisnici koji pokazuju koliko je tužbi podneto od strane javnih funkcionera.

Ne postoje čvrsti dokazi da su neki postupci protiv medija bili politički motivisani. Međutim, u poslednjih nekoliko godina je uspostavljen trend da se tužbe često koriste kako bi se vršili pritisci na novinare i medije koji pišu kritički, a da bi se ti mediji finansijski iscrpeli.

„Imamo primer portala Žig info, protiv kojeg je Dragoljub Simonović podneo veliki broj tužbi⁴⁴, što je čist vid pritiska... Urednici provode po ceo dan u sudovima, a ne u redakciji i to dosta opterećuje medij, posebno ako je manji. Osim toga, naknada štete iznosi po slučaju od 200.000 do 300.000 dinara, a to može značajno da ugrozi rad pojedinog medija.“⁴⁵

Sud nije u obavezi da prilikom odlučivanja uzima u obzir odluke samoregulatornog tela. Međutim, u praksi neki advokati dostavljaju sudu odluke Komisije za žalbe Saveta za štampu ukoliko je Komisija u konkretnom slučaju donela odluku da je kodeks prekršen. Postoje primeri presuda u kojima se sudije pozivaju na odluke Saveta za štampu⁴⁶.

Novinari, učesnici fokus grupa, različito gledaju na tužbe za povredu ugleda i časti i na mogućnost uticaja ovih tužbi na njihov rad. Jedan deo novinara smatra da mogućnost podnošenja takvih tužbi na njih ne utiče obelshravajuće, odnosno da uprkos ovoj mogućnosti oni nastavljaju da istražuju i pišu kritički. Međutim, bilo je i onih koji su istakli i suprotno – da ove tužbe jesu jedan oblik pritiska koji se vrši na medije i novinare, da se zloupotrebljavaju i da u nekim slučajevima služe da zastraše novinare. Imajući u vidu veliki broj prekršaja zakona i kodeksa koji uključuju kampanje blaćenja i plasiranja dezinformacija od strane, pre svega, tabloidnih medija, pojedini novinari su istakli da bi, kada bi sudska praksa bila ujednačena i kada bi svi medijski akteri imali isti tretman, naknade štete trebalo da budu veće⁴⁷.

A3 Da li postoji dovoljna pravna zaštita političkog pluralizma u medijima pre i tokom izborne kampanje?

Politički pluralizam u medijima je pravno zagarantovan Zakonom o javnim medijskim servisima, kojim je propisana obaveza javnog servisa da poštuje i podstiče pluralizam političkih, verskih i drugih ideja i omogućava da javnost bude upoznata sa tim idejama, ne služeći se različitim interesima, kao i da nepristrasno obrađuje, između ostalih, i politička pitanja, omogućavajući ravnopravno sučeljavanje različitih stanovišta⁴⁸. Za druge pružaoce medijskih usluga postoji samo opšta obaveza da moraju obezbeđivati slobodno, istinito, objektivno, potpuno i blagovremeno informisanje i da u periodu izvan predizborne kampanje moraju da poštuju zabranu političkog oglašavanja⁴⁹.

Regulatorno telo za elektronske medije (REM) ima generalnu obavezu da vrši nadzor nad radom emitera⁵⁰, kontroliše rad pružalaca medijskih usluga i stara se o poštovanju zakona i drugih podzakonskih akata⁵¹, ali nije eksplicitno navedeno da je ovlašćeno da i u periodu izvan predizborne kampanje štiti politički pluralizam.

Intervjuisani novinari i stručnjaci su se složili da političke partije i kandidati nemaju jednak i fer pristup medijima u periodu van predizborne kampanje⁵². Biro za društvena istraživanja je vršio monitoring centralnih informativnih emisija na televizijama sa nacionalnom frekvencijom (RTS1, Prva, Pink, O2, Happy) i na televiziji N1. Monitoring je pokazao drastično veću zastupljenost predsednika države i predstavnika Vlade Republike Srbije, i to u pozitivnom kontekstu, u odnosu na opozicione partije, na televizijama sa nacionalnom frekvencijom. Situacija je drugačija sa TV N1, na kojoj je taj odnos daleko ujednačeniji⁵³.

Zakonom je propisano da su svi emiteri (i javni i privatni) dužni da registrovanim političkim strankama, koalicijama i kandidatima obezbede zastupljenost bez diskriminacije u toku predizborne kampanje⁵⁴, kao i da je obaveza javnih medijskih servisa da u tom periodu jedna-

44 Drastičan slučaj je podnošenje 15 tužbi od strane Dragoljuba Simonovića protiv portala Žig info zbog povrede ugleda i časti u 2019. godini. Dragoljub Simonović je jedan od optuženih za paljenje kuće novinara portala Žig info Milana Jovanovića. Postupci su još uvek u toku. (Izvor: <https://www.cenzolovka.rs/vesti/simonovic-se-ponovo-nije-pojavio-na-sudjenju-protiv-novinar-a-urednika-zig-info/>) Pristupljeno: 10.11.2019.

45 Veljko Milić, advokat, intervjuisan od strane Marije Babić, 24. oktobar 2019. godine.

46 Ibid.

47 Održane su tri fokus grupe sa ukupno 21 novinarom iz različitih medija, prva 18, druga 20. i treća 22. novembra 2019. godine.

48 Zakon o javnim medijskim servisima, član 7, stav 1, tačka 4 i 7.

49 Zakon o elektronskim medijima, član 47, stav 1, tačka 1 i 5.

50 Statut Republičke radiodifuzne agencije, član 5, stav 1, tačka 6.

51 Zakon o elektronskim medijima, član 22, stav 1, tačka 8

52 To su istakli i novinari i eksperti intervjuisani za potrebe ovog istraživanja. Obavljeno je 13 dubinskih intervjua u periodu od 27. septembra do 28. novembra 2019. godine.

53 Monitoring je raden u periodu od 1.9.2019. do 31.01.2020. godine (Izvor: <http://www.birodi.rs/birodi-o-izvestavanje-medija-u-srbiji-i-zastupljenosti-aktera-u-centralnim-informativnim-emisijama/>) Pristupljeno: 31.01.2020.

54 Zakon o elektronskim medijima, član 47, stav 1, tačka 5

ko predstavljaju političke stranke, koalicije i kandidate za republičke, pokrajinske ili lokalne izbore⁵⁵. Takođe, nezavisno i objektivno predstavljanje kandidata predviđa i Zakon o izboru narodnih poslanika⁵⁶. Štampane i onlajn medije profesionalno obavezuje Kodeks novinara Srbije, a Savet za štampu je telo koje prati poštovanje Kodeksa. Takođe, predstavnici vlasti su najavili da će Skupština formirati odbor koji će nadzirati pisane i internet medije u izbornom procesu⁵⁷.

Pored zakonskih odredbi, REM je imao i Pravilnik o obavezama pružalaca medijskih usluga tokom predizborne kampanje, koji je prestao da važi u februaru 2019. godine. U decembru iste godine⁵⁸ Savet REM-a je doneo Nacrt pravilnika o načinu izvršavanja obaveza javnih medijskih servisa tokom predizborne kampanje, kao i Preporuke komercijalnim pružaocima medijske usluge o obezbeđivanju zastupljenosti bez diskriminacije u toku predizborne kampanje registrovanih političkih stranaka, koalicija i kandidata, iako u Zakonu o elektronskim medijima stoji da je obaveza svih pružalaca medijskih usluga da u toku predizborne kampanje registrovanim političkim strankama, koalicijama i kandidatima obezbede zastupljenost bez diskriminacije⁵⁹. Takođe, Savet je usvojio i Plan praćenja programa pružalaca medijskih usluga tokom predizborne kampanje za republičke, pokrajinske i lokalne izbore u Republici Srbiji 2020. godine.⁶⁰

Političke partije i kandidati nemaju jednak i fer pristup medijima ni tokom predizborne kampanje. Jedan od većih problema je to što REM, iako zakon propisuje da to telo vrši nadzor i kontrolu nad radom pružalaca medijskih usluga, nije vršio monitoring tokom poslednje dve izborne kampanje (predsednički izbori 2017. i lokalni beogradski 2018), već je odlučivao samo po prijavama građana. Izveštaji nevladinih organizacija koje su vršile monitoring zastupljenosti političkih aktera u medijima to-

kom tih izbora pokazuju da političke partije i kandidati nisu imali jednak i fer pristup medijima⁶¹. NUNS je povodom odluke REM-a da ne vrši monitoring predizborne predsedničke kampanje podneo krivičnu prijavu protiv članova Saveta REM-a 2017. godine⁶². Postupak je još uvek u toku pred Višim javnim tužilaštvom, Odeljenje za suzbijanje korupcije.

A4 Da li je sloboda rada i udruživanja novinara/ki garantovana i da li se primenjuje?

Novinarima nisu potrebne licence da bi obavljali svoj posao. U posmatranom periodu zabeleženi su slučajevi kada novinarima i medijima nije dozvoljeno da izveštavaju sa javnih događaja, kao i slučajevi nepozivanja na događaje i konferencije ili neizdavanja akreditacija za određene događaje. To je trend koji u Srbiji postoji već nekoliko godina, posebno u manjim lokalnim sredinama. Prema NUNS-ovoj evidenciji, u 2019. godini zabeleženo je 10 ovakvih slučajeva.

U maju 2019. godine u Valjevu je zabeležen slučaj kada čelnici nisu obavestili sve medije o poseti ministara Branka Ružića i Slavice Đukić Dejanović⁶³. To nije prvi put da se u Valjevu diskriminišu neki mediji; to je postala ustaljena praksa. Valjevo nije jedini takav slučaj u Srbiji. Takvi slučajevi su u 2018. godini registrovani i u Zaječaru, kada je pres služba Gradske uprave, bez zvaničnog obaveštenja ili obrazloženja, prekinula komunikaciju sa redakcijom informativnog portala Glas Zaječar. NUNS se dva puta obraćao gradskoj pres službi, međutim nastavilo se sa istom praksom⁶⁴.

55 Zakon o javnim medijskim servisima, član 7, stav 1, tačka 8

56 Zakon o izboru narodnih poslanika, član 50

57 Radio Slobodna Evropa, „Stefanović: Skupština Srbije će imati nadzor nad radom medija u izbornom procesu“, 28. novembar 2019. godine. Pristupljeno: 01.12.2019. <https://www.slobodnaevropa.org/a/30297430.html>

58 Izvor: sajt Regulatornog tela za elektronske medije: <http://www.rem.rs/>

59 REM nije dao obrazloženje zašto je prethodni Pravilnik prestao da važi, kao ni odgovor na pitanje zašto se nov nacrt Pravilnika odnosi samo na javne medijske servise, a preporuke na komercijalne emitere.

60 Savet REM-a je 20. januara 2020. usvojio konačan tekst Pravilnika o načinu izvršavanja obaveza javnih medijskih servisa tokom predizborne kampanje. Načinjene su manje izmene na osnovu komentara i predloga koje je dala stručna javnost, kao i relevantna udruženja i organizacije. Međutim, REM nije uzeo u obzir jednu od ključnih zamerki, a to je da se Pravilnik odnosi samo na javne medijske servise, dok se na komercijalne emitere odnose samo preporuke. Zakon je potpuno jasan u tom pogledu – obaveza svih pružalaca medijskih usluga je da u toku predizborne kampanje registrovanim političkim strankama, koalicijama i kandidatima obezbede zastupljenost bez diskriminacije.

61 Monitoring organizacije Transparentnost Srbija je pokazao da je na poslednjim beogradskim izborima, koji su održani 4. marta 2018. godine, bilo nejednako prisustvo izbornih lista u dnevnicima pet posmatranih TV stanica (RTS, Ni, Prva, Studio B i Pink), a funkcionerska kampanja gradskih čelnika, stranačko angažovanje predsednika Srbije, čije ime je nosila izborna lista njegove partije, i dominacija te liste u medijima, prvenstveno zahvaljujući aktivnostima Aleksandra Vučića, glavna je odlika te kampanje. Pristupljeno: 09.10.2019. (Izvor: https://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/izvestaj-o-izbornoj-kampanji-Beograd-2018.pdf)

62 Krivična prijava je podneta zbog postojanja osnovna sumnje da su propuštanjem dužnosti nadzora nad radom pružalaca medijskih usluga u toku predizborne kampanje za predsedničke izbore nesvesno postupali u vršenju službe.

63 NUNS, „NUNS osudio diskriminaciju medija u Valjevu“, 1. jun 2019. godine. Pristupljeno: 10.10.2019. <http://nuns.rs/info/statements/43119/nuns-osudio-diskriminaciju-medija-u-valjevu.html>

64 NUNS, „Gradska uprava Zaječara diskriminiše medije uprkos upozorenjima NUNS-a“, 21. novembar 2018. godine. Pristupljeno: 25.11.2019. <http://www.nuns.rs/info/statements/39462/gradska-uprava-zajecara-diskriminise-medije-uprkos-upozorenjima-nuns-a.html>

U Srbiji su novinari organizovani u novinarska udruženja, međutim ne u velikom broju. Dva najveća udruženja su Udruženje novinara Srbije i Nezavisno udruženje novinara Srbije. Od ostalih udruženja, najaktivnije je regionalno udruženje Nezavisno društvo novinara Vojvodine. Kao i prethodnih godina, u 2019. su zabeleženi slučajevi pritiska na udruženja, pre svega ona koja su kritički orijentisana u slučajevima kršenja medijskih sloboda.

U 2019. godini zabeležen je slučaj lepljenja plakata na ulaz u zgradu Doma novinara na kojima je napisano NUNS#FakeNews. Takođe, nastavljeni su pritisci i pretnje predstavnicima Nezavisnog društva novinara Vojvodine, a na novoosnovanim portalima na kojima ne postoji impresum i koji nisu registrovani u Registru medija objavljivani su uvredljivi tekstovi kojima se ti predstavnici targetiraju.

Novinari su slabo organizovani u sindikate, pre svega zbog slabe motivisanosti novinara i pritiska na njih da se ne učlanjuju u sindikate, ali i zbog slabosti samih sindikata i njihovih kapaciteta. Sindikalne predstavnike naročito zabrinjavaju slučajevi kada poslodavac jasno kaže da neće dozvoliti sindikalno organizovanje, što je protivzakonito⁶⁵. Intervjuisani novinari ocenjuju da je situacija malo bolja u RTS-u i RTV-u, gde je sindikalno organizovanje potpuno dozvoljeno. Sindikati postoje u nekim privatnim medijima, ali je broj tih medija veoma mali. Na nacionalnom nivou postoje Samostalni sindikat zaposlenih u grafičkoj, izdavačkoj, informativnoj delatnosti i kinematografiji Srbije pri Savezu samostalnih sindikata Srbije, zatim Granski sindikat kulture, umetnosti i medija „Nezavisnost“ i Sindikat novinara Srbije. Na sindikate se, kao i prethodnih godina, vrše pritisci. Ti pritisci uglavnom dolaze iznutra, manje-više su kontinuirani, nekada su izraženiji, nekada nisu⁶⁶.

Darko Šper, predsednik sindikata Nezavisnost u Radio-televiziji Vojvodina, ističe: „Neki novinari mi otvoreno priznaju da im je zamereno što su članovi ili žele da budu članovi mog sindikata ili kada imamo neku veliku akciju, nekih ljudi nema jer kažu da se na njih vrši pritisak... Tri godine, koliko sam na čelu ovog sindikata, samo se četvoro-petoro ljudi iščlanilo, dok se učlanilo više od 200 ljudi. Tih četvoro-petoro ljudi koji su se iščlanili su bili iz informativnog programa i svi su mi rekli da se na njih vršio pritisak da se iščlane iz sindikata jer su učenjeni“.

U Srbiji postoji samoregulatorno telo Savet za štampu. Ovo telo osnovano je da prati poštovanje Kodeksa novinara Srbije u štampanim, onlajn medijima i u novinskim agencijama, a Komisija za žalbe donosi odluke o tome da li je u prijavljenim slučajevima prekršen Kodeks novi-

nara⁶⁷. Takođe, Savet za štampu vrši monitoring dnevnih nacionalnih novina u određenim periodima svake godine. Savet za štampu je jedno od retkih tela koje svoj posao godinama obavlja u skladu sa pravilima struke i beleži pozitivne rezultate u svom radu⁶⁸. Kao i prethodnih godina, na Savet za štampu se ne vrše direktni pritisci, već se ti pritisci vrše na druge načine. Oblik indirektnog pritiska su pokušaji da se ovo telo izbrisi iz pravnih akata, da se ubaci opšta formulacija „samoregulatorna tela“ i da se umesto jačanja postojećeg tela, koje svoj posao obavlja profesionalno, inicira formiranje novih saveta od strane drugih udruženja. Takav slučaj je bio i kod predloga za izmenu Pravilnika za projektno sufinansiranje, kao i u prvom Nacrtu medijske strategije.

A5 Koji je nivo pravne zaštite novinarskih izvora?

Zakonom o javnom informisanju i medijima propisuje se da novinar nije dužan da otkrije izvor informacije, osim ako se radi o učiniocu krivičnog dela za koje je kao kazna propisan zatvor u trajanju od najmanje pet godina i ako se podaci za to krivično delo ne mogu pribaviti na drugi način⁶⁹. Takođe, zaštita novinarskog izvora propisana je i Krivičnim zakonikom u kojem, pored novinara, zaštitu uživaju i urednik, izdavač i drugi medijski profesionalci⁷⁰.

Zaštita novinarskog izvora se generalno poštuje i ozbiljniji slučajevi ugrožavanja ovog prava nisu zabeleženi. Ocenjuje se da je ova oblast dobro zakonski regulisana i da je primenjen standard Saveta Evrope koji štiti novinare: „U poslednjih nekoliko godina je bilo slučajeva da su tražili novinarima da otkriju izvor, ali novinar je bio zaštićen i nije morao da otkrije jer nije bila zaprećena kazna od 5 godina“⁷¹. Ono što se već duži niz godina ističe kao problem, a sa čime su se složili i intervjuisani stručnjaci, jeste zloupotreba kategorije „anonimnih izvora“ koji bi trebalo da predstavljaju izuzetak, a ne pravilo⁷². Anonimni izvori se koriste pre svega od strane tabloida za iznošenje tvrdnji i teza radi pravljenja senzacionalističkih vesti.

Novinari ističu da im poverljivi izvori uglavnom predstavljaju početnu tačku u radu i da se ne pouzdaju u samo

65 Darko Šper, novinar, intervjuisan od strane Marije Babić, 23. oktobar 2019. godine
66 Ibid.

67 Ukoliko je neki medij prekršio Kodeks novinara Srbije, taj medij mora da objavi i odluku Komisije za žalbu.

68 To su istakli i novinari i eksperti intervjuisani za potrebe ovog istraživanja. Obavljeno je 13 dubinskih intervjua u periodu od 27. septembra do 28. novembra 2019. godine.

69 Zakon o javnom informisanju i medijima, član 52
70 Krivični zakonik. Čl. 38, 39, u vezi sa članom 41.

71 Jelena Surčulija Milojević, medijski stručnjak, intervjuisana od strane Marije Babić, 28. novembar 2019.

72 Ibid.

jedan izvor. Uglavnom navode da su slobodni da održavaju kontakte sa izvorima, ali da je pitanje koliko se sami izvori osećaju sigurno. Neki novinari koji se više bave istraživačkim novinarstvom ističu da se ni oni sami ne osećaju sigurno, da su uplašeni i za sebe i za svoje izvore, za njihovu fizičku bezbednost, da „postoji sistemsko zastrašivanje i da se ljudi plaše⁷³“. Sa druge strane, ima i novinara koji ističu da je sve teže doći do izvora i da je „već neko vreme primetno da se ljudi koji su unutar sistema, a koji su hteli da pričaju kao poverljivi izvori, sada boje⁷⁴“. Takođe navode da im u poslednje vreme sve više ljudi piše anonimno i da se ova pojava drastično povećala u poređenju sa prethodnim periodom.

Nivo bezbednosti izvora se ogleda u slučaju „Krušik“, odnosno uzbunjivača Aleksandra Obradovića koji je medijima dostavio informacije o potencijalnim zloupotrebama prilikom prodaje oružja proizvedenog u fabrici Krušik preko firme u kojoj je bio angažovan otac srpskog ministra unutrašnjih poslova, a koje je, navodno, završilo na ratištima u Jemenu. O ovome je u septembru 2019. izvestio specijalizovani međunarodni portal Arms Watch. Umesto da tužilaštvo ispita Obradovićeve navode i utvrdi da li je bilo zloupotreba, ko je odgovoran i kolika je šteta po državu, 18. septembra naoružani specijalci su odveli Obradovića sa radnog mesta u fabrici. Obradoviću je određen pritvor pod sumnjom da je počinio krivično delo odavanje poslovne tajne. Javnost nije znala da je Obradović uhapšen sve do sredine oktobra, kada je nedeljnik NIN to objavio. Usledile su oštre reakcije javnosti i građanski protesti. Obradović je ubrzo potom prebačen u kućni pritvor u kojem je bio do 18. decembra⁷⁵. Dva meseca nakon što su informacije o hapšenju objavljene u medijima, Tužilaštvo za organizovani kriminal zatražilo je od Bezbednosno-informativne i Vojnobezbednosne agencije da proveru navode uzbunjivača Obradovića.

A6 Koji je nivo pravne zaštite prava na pristup informacijama?

Zakonom je osnovana institucija Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti. Tražilac informacije podnosi organu od kojeg traži informaciju pisani zahtev. Ukoliko organ odbije ili odbaci zahtev, podnosilac ima mogućnost da podnese žalbu Povereniku, a protiv odluke Poverenika druga strana

može da pokrene upravni spor. Organ kome je podnet zahtev ima rok od 15 dana da dostavi odgovor, a ukoliko nije u mogućnosti da ga dostavi u tom roku, onda najkasnije u roku od 40 dana od prijema zahteva⁷⁶. Godine 2018. predložene su izmene i dopune Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja koje su izazvale dosta kritika od strane stručne javnosti i tadašnjeg Poverenika⁷⁷. Do kraja 2019. nisu usvojene izmene, a sadašnji Poverenik je u septembru 2019. godine izjavio da nije saglasan sa predlozima izmena i dopuna koje ukazuju na moguće sužavanje već stečenih prava⁷⁸.

I dalje zabrinjava činjenica da Vlada Republike Srbije ne poštuje ovaj zakon. Kada Poverenik ne može da sprovede svoje rešenje raspoloživim merama, obraća se Vladi koja bi trebalo da obezbedi izvršenje rešenja neposrednom prinudom. U periodu od 1. januara do 1. decembra 2019. Poverenik se Vladi obraćao 47 puta. U 6 slučajeva je Poverenik obustavio izvršenje rešenja jer je organ vlasti naknadno dostavio traženu informaciju, dok u ostalim slučajevima Poverenik nema informaciju da je Vlada i u jednom slučaju postupila po njegovom zahtevu⁷⁹. U izveštaju Poverenika za 2018. godinu stoji da od ukupno 238 zahteva za obezbeđenje izvršenja, koliko je od 2010. godine Poverenik podneo Vladi, ona to nije učinila ni u jednom slučaju. Samo u 2018. godini Poverenik je od Vlade zatražio obezbeđenje izvršenja u 65 slučajeva⁸⁰.

Mediji i novinari koji se bave istraživačkim novinarstvom koriste ovo pravo u velikoj meri, dok oni koji se bave svakodnevnim temama skoro i da ne koriste, pre svega jer organi uglavnom čekaju krajnji rok da dostave informaciju, a kada to učine već je kasno jer je tema zastarela. Pored toga, odgovori organa su često neupotrebljivi i čini se da su poslani čisto radi ispunjavanja forme. Veliki broj žalbi koje se podnose Povereniku pokazuje da organi vlasti ne odgovaraju u dovoljnoj meri na zahteve za informacije od javnog značaja. Intervjuisani novinari su istakli da bi mnogo olakšalo situaciju kada bi držav-

73 Citat novinara Vuka Cvijica iz fokus grupe sa novinarima održane 20. novembra 2019. godine.

74 Citat novinara Aleksandra Đorđevića iz fokus grupe sa novinarima održane 22. novembra 2019. godine.

75 Radivojević Jelena, „Aleksandar Obradović pušten iz pritvora“, KRIK, 18. decembar 2019. Pristupljeno: 23.12.2019. <https://www.krik.rs/aleksandar-obradovic-pusten-iz-pritvora/>

76 Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Član 15–28.

77 Nezavisno udruženje novinara Srbije, Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara Srbije 2018, Beograd, str. 20 i 21. Pristupljeno: 15.10.2019. <https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/12/Ceo-izve%C5%A1taj-Indikatori-za-nivo-slobode-medija-i-bezbednost-novinar-a-Srbija-2018.pdf>

78 N1/Beta, „Poverenik: Predlog zakona o informacijama od javnog značaja sužava stečena prava“, 27. septembar 2019. Pristupljeno: 15.10.2019. <http://rs.n1info.com/Vesti/a529540/Poverenik-Predlog-zakona-o-informacijama-od-javnog-znacaja-suzava-stečena-prava.html>

79 Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, podaci o broju podnetih žalbi Povereniku u periodu od 1.1.2019. do 1.12.2019. godine, decembra 2019. Pristupljeno: 15.12.2019.

80 Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Izveštaj o sprovođenju Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja I Zakona o zaštiti podataka o ličnosti za 2018, Beograd, 2019, str. 12. Pristupljeno: 15.10.2019. <https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/izvestajiPoverenika/2018/cirGI2018.pdf>

ni organi, u skladu sa zakonom, sami objavljivali određene informacije na svojim sajtovima, što bi smanjilo i broj podnetih zahteva, a za one informacije koje nisu objavljene skratio bi se period čekanja.

U periodu od 1. januara do 1. decembra 2019. godine podneto je 4970 žalbi, od kojih je 2197 podneto zbog potpunog ćutanja organa vlasti, a 1848 zbog odgovora vlasti koji ne sadrži traženu informaciju⁸¹.

Generalno je mišljenje da pitanje transparentnosti državnih organa nije sistematski rešeno, odnosno da zavisi od institucije do institucije. Većina novinara koji su učestvovali u fokus grupama smatra da institucije generalno nisu u potpunosti transparentne, da postoje izuzeci, ali su oni retki. Ono što je takođe većina novinara istakla kao problem je to da su institucije otvorene samo za neke medije, pre svega one koji su bliski vlasti. Neki novinari su istakli da postoji i drugačiji tretman prema novinarima iz istog medija, što je prisutno i u javnim servisima i u privatnim medijima.

Iako je usvojena nova Komunikaciona strategija Visokog saveta sudstva i sudova za period od 2018. do 2022. godine⁸², novinari smatraju da sudovi nisu dovoljno transparentni, pa čak većina misli da su zatvoreniji nego prethodnih godina. Neki od novinara navode da ceo sistem na papiru izgleda idealno, sudovi imaju svoje portparole, ali „kada su osetljiviji slučajevi u pitanju, koji su u bilo kakvoj vezi sa vlašću, dešava se da se pristup informacijama zatvara“⁸³. Određen broj novinara je naglasio da transparentnost zavisi od suda do suda, od grada do grada.

Što se tiče skupština, situacija je daleko bolja nego u drugim institucijama. Skupštine su, kako na lokalnom tako i na nacionalnom nivou, dostupne za novinare, oni mogu da prisustvuju sednicama, a to je i mišljenje novinara u okviru fokus grupa. Ono što je istaknuto od strane većine novinara je da nemaju pristup sednicama gradskog veća.

Jedan od drastičnih primera netransparentnosti institucija je odluka Gradskog veća Grada Pančeva kojom su od septembra 2019. sednice tog tela zatvorili za novinare. Oni su Odlukom o izmenama Poslovnika Gradskog veća iz člana 35. Poslovnika izbrisali stav dva u kojem je između ostalog pisalo da „predstavnici sredstava javnog informisanja imaju pravo da prisustvuju sednicama Gradskog veća“⁸⁴. Takva situacija je i u Prijepolju.

Većina novinara, učesnika fokus grupa, istakla je da ministarstva generalno nisu transparentna i da su zatvorenija nego pre. Ima ministarstava koja su otvorenija, poput Ministarstva ekologije, donekle i Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, dok su kao najzatvorenija ministarstva istakli Ministarstvo zdravlja, za koje je velika većina novinara istakla da nikada ne dobiju odgovore, zatim da Ministarstvo unutrašnjih poslova odgovara retko ili uopšte ne odgovori na pitanja, a među zatvorenijim je i Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. Novinari sa lokala su kao problem istakli to da je sve centralizovano, odnosno da sva pitanja moraju da šalju u Beograd i da im to otežava posao. Na primer, dešava se da se prilikom postavljanja pitanja bilo kojoj policijskoj stanici u Srbiji, za dostavljanje odgovora novinaru čeka odobrenje Ministarstva unutrašnjih poslova⁸⁵. Novinari su naveli i da im se traži da dostave pitanja unapred kada traže razgovore sa ministrima ili sa drugim sagovornicima iz ministarstava.

81 Ostalih 706 žalbi je izjavljeno protiv rešenja ili zaključka organa vlasti kojim se odbacuje ili odbija zahtev u potpunosti ili delimično, a 219 zbog odbijanja zahteva, ali ne u formi rešenja već obaveštenja sa elementima odluke. Podaci su dobijeni od Kancelarije Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, decembar 2019. godine.

82 Cilj Komunikacione strategije je formiranje jedinstvene komunikacione politike u svim sudovima u Srbiji – ujednačeno postupanje i pravila ponašanja u internoj i u eksternoj komunikaciji, komunikacije sa medijima, usklađivanja sadržaja i izgleda internet prezentacija sudova i danošenje jedinstvenog stava o imenovanju profesionalnih portparola u cilju povećanja transparentnosti, dostupnosti i ažurnosti podataka.

83 Citat novinara Vuka Cvijića iz fokus grupe sa novinarima održane 20. novembra 2019. godine.

84 Predić Ivana, „Medijski skandal u Pančevu: Novinari nepoželjni na sednicama Gradskog veća“, Cenzolovka, 27. septembar 2019. godine. Pristupljeno: 16.10.2019. <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/medijski-skandal-u-pancevu-novinari-nepozeljni-na-sednicama-gradskog-veca/>

85 Citat novinara Aleksandra Đorđevića iz fokus grupe sa novinarima održane 22. novembra 2019. godine.

B

Položaj novinara u redakciji, profesionalna etika i nivo cenzure

B1 Da li je ekonomski položaj novinara/ki zloupotrebjen kako bi se ograničila njihova sloboda?

Ekonomski i socijalni položaj novinara u Srbiji, te njihovi uslovi rada već duže vreme su veoma loši, sindikalna organizovanost je slaba, a ne postoji ni potpisan kolektivni ugovor koji bi novinarima i medijskim radnicima obezbedio bolje uslove. Novinari često rade na crno, bez ugovora o radu. Sve više se angažuju honorarni saradnici koji imaju potpisane ugovore van radnog odnosa, kao što su ugovor o delu, autorski ugovor ili ugovor o privremenim i povremenim poslovima, i imaju manje prava nego stalno zaposleni. Ne postoje podaci ni o broju novinara koji imaju potpisan ugovor o radu, a ni generalno o broju zaposlenih u novinarskoj industriji⁸⁶. Određena istraživanja pokazuju da je petina novinara u statusu freelensera, polovina radi na nesigurnim poslovima, dok stabilan radni odnos u najvećoj meri imaju stariji medijski radnici (između 50 i 60 godina). Samo 27% mladih novinara ima radni odnos na neodređeno vreme. U onlajn medijima manje od trećine je stalno zaposlenih⁸⁷. Takođe, ne postoje zvanični podaci o visini plata. Istraživanja koja su rađena pre više godina pokazala su da su plate novina-

⁸⁶ Republički zavod za statistiku poseduje podatke za oblast informisanja i komunikacije, ali tu spada veći broj oblasti i ne pokazuje se odvojeno broj zaposlenih u medijskoj industriji.

⁸⁷ Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020–2025. godine, Beograd, str. 9. Pristupljeno: 31.01.2020. <http://www.rem.rs/uploads/files/strategija/Strategija%20razvoja%20sistema%20javnog%20informisanja%20u%20RS%202020-2025.pdf>

ra prilično niske⁸⁸, a da je situacija loša. Prosečna zarada novinara u JMU Radio-televizije Srbije od januara do novembra 2019. godine iznosila je 55.473 dinara (prosečna plata svih zaposlenih je iznosila 58.746 dinara), dok je u 2018. godini prosečna zarada novinara u ovom mediju iznosila 51.066 dinara (svih zaposlenih 51.681)⁸⁹.

Izjave novinara u okviru fokus grupa⁹⁰ potvrđuju da novinari rade u veoma lošim uslovima, čak je istaknuto da njihov položaj nikada nije bio težji. Najveći problem su niske plate i to što su novinari često angažovani kao spoljni saradnici i moraju da rade u više redakcija kako bi mogli da obezbede sredstva za život.⁹¹ Ovo je posebno izraženo kod medija na lokalnom nivou.

Da je radni status novinara veoma nesiguran potvrđuje i slučaj Mihajla Gligorića, novinara nedeljnika „Pančevac”, koji je u avgustu 2019. godine dobio otkaz posle 30 godina rada u toj redakciji. Novinar je naveo da ga je vlasnik otpustio zbog toga što je odbio da ode na zdravstveni pregled u psihijatrijskoj bolnici, u kojoj je trebalo da ostane četiri dana kako bi lekari utvrdili njegovu radnu sposobnost. Takođe, naveo je da je dobio ponudu da mu „srede” da lekari konstatuju da je nesposoban za rad, posle čega bi otišao u invalidsku penziju. Nakon što je novinar to odbio, usledio je otkaz. Novinar je podneo tužbu i slučaj prijavio inspekciji⁹². Kada je sa svojom pričom izašao u javnost, uručeno mu je rešenje kojim se poništava rešenje o otkazu ugovora o radu i kojim se poziva da se vrati na posao. On je izjavio da će se vratiti na posao jer se plašio da neće naći drugi i najavio da će povući tužbu⁹³.

Situacija u nekim medijima, pre svega u neprofitnim, za nijansu je bolja zato što su plate pristojnije, ali je to da-

leko od normalnog⁹⁴. Veliki problem predstavlja neizvesnost pošto većina tih medija zavisi od finansiranja putem projekata, a sa druge strane novinari uglavnom nemaju ugovore o radu, već ugovore van radnog odnosa ili ugovore o autorskom delu.

Ovo potvrđuje nalaze istraživanja Kontrola i sloboda medija koje je rađeno 2018. godine, u kojem je upoređeno osam aspekata uslova rada te godine i pet godina pre toga. Istraživanje je pokazalo da 30% novinara smatra da su uslovi rada gori nego 2013. godine, dok njih 11% misli da su bolji. Takođe, 33% novinara smatra da je nivo poštovanja radnih prava niži, a za sklonost ka autocenzuri 34% je reklo da je situacija gora nego pre pet godina. Najlošiji rezultati su po pitanju plata – 45% novinara ocenilo je da je situacija u 2018. gora nego što je bila pet godina ranije⁹⁵.

B2 Koji je nivo uređivačke nezavisnosti vlasnika medija i organa upravljanja?

Generalno, privatni mediji u Srbiji i dalje nemaju posebne unutrašnje akte koji odvajaju redakciju od menadžmenta i marketinga. Jedan od izuzetaka je internet portal Južne vesti, čiji predstavnici kažu da medij ima interni akt kojim se razdvaja uređivačka politika od vlasnika i menadžmenta⁹⁶.

Godine 2013. NUNS je u saradnji sa advokatima sačinio anekse ugovora o radu novinara, urednika i honorarnih saradnika koji bi bili sastavni deo ugovora o radu između osnivača i novinara, kako bi se efikasnije zaštitio profesionalni status novinara, uredila prava i obaveze novinara, urednika i vlasnika medijskih kuća. Međutim, samo 12 medija je prihvatilo da potpiše te anekse.

Privatni mediji u Srbiji nemaju posebne etičke kodekse. Većina medija koja inače poštuje etička pravila prihvatila je Kodeks novinara Srbije koji je usvojen od strane dva najveća udruženja – NUNS-a i UNS-a. Takođe, Asocijacija onlajn medija je usvojila Kodeks asocija-

88 U anketi urađenoj pre tri godine u okviru ovog istraživanja najveći procenat anketiranih novinara (22,52%) je rekao da ima platu između 300 i 400 evra, zatim 13,51% između 200 i 300 evra, a 16,22% novinara prima između 400 i 500 evra mesečno.

89 Radio-televizija Srbije, Dopis Radio-televizije Srbije o visini plata zaposlenih novinara u 2018. i 2019. godini, decembar 2019. Pristupljeno: 29.10.2019.

90 Održane su tri fokus grupe sa ukupno 21 novinarom iz različitih medija, prva 18. druga 20. i treća 22. novembra 2019. godine.

91 Tokom diskusija u fokusnim grupama neki novinari koji rade u medijima u kojima imaju profesionalnu slobodu i nisu pod pritiskom redakcije ili vlasnika istakli su da im je to bitnije, uprkos tome što smatraju da su im generalno uslovi rada, a pogotovo finansijski loši. Održane su tri fokus grupe sa ukupno 21 novinarom iz različitih medija, prva 18. druga 20. i treća 22. novembra 2019. godine.

92 Predić Ivana, „Bivši novinar „Pančevca”: Dobio sam otkaz jer nisam pristao da idem na psihijatrijski pregled”, Cenzolovka, 22. oktobar 2019. godine. Pristupljeno: 29.10.2019. <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/bivsi-novinar-pancevca-dobio-sam-otkaz-jer-nisam-pristao-da-idem-na-psihijatrijski-pregled/>

93 Predić Ivana, „Gligorić vraćen na posao u Pančevac tri dana pošto je Cenzolovka objavila da je dobio otkaz”, Cenzolovka, 26. oktobar 2019. godine. Pristupljeno: 29.10.2019. <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/gligoric-vracen-na-posao-u-pancevac-tri-dana-posto-je-cenzolovka-objavila-da-je-dobio-otkaz/>

94 Istakli su novinari koji rade u neprofitnim medijima tokom fokus grupa, koje su održane 18. 20. i 22. novembra 2019. godine.

95 Slavko Čuruvija fondacija, Kontrola i sloboda medija, Beograd, 2018, str. 13. Podaci za istraživanje prikupljeni su onlajn anketnim ispitivanjem 177 novinara i dubinskim intervjuima sa 10 novinara iz različitih medija. Pristupljeno: 29.10.2019. <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/wp-content/uploads/2018/02/Kontrola-i-sloboda-medija-Kljucni-nalazi-Slavko-Curuvija-fondacija.pdf>

96 Gordana Bjeletić, novinarka, intervjuisana od strane Marije Babić, 7. novembar 2019. godine.

cije onlajn medija⁹⁷, a postoje i Smernice za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju koje je izradio Savet za štampu⁹⁸.

Redakcije i novinari privatnih medija su skoro svakodnevno meta pritisa kao spolja tako i iznutra. I dok su pritisci spolja vidljivi i, u poslednje vreme, sve učestaliji, pritisci koje vrše vlasnici i menadžeri medija su prisutni, iako ne toliko očigledni.

Izražena je autocenzura, pa u nekim slučajevima nema potrebe za pritiscima, već novinari, u zavisnosti od medija za koji rade i uređivačke politike, znaju šta smeju da pišu, a šta ne. Neki novinari ističu da takvi pritisci ne dolaze do novinara direktno, već idu preko takozvanih „komesara za vezu“, a to su urednici. Postavljaju se politički pogodni urednici, koji angažuju sebi bliske ljude i jasno se zna ko je pouzdan i od poverenja⁹⁹. Neki novinari smatraju da se uloga urednika kao osobe koja štiti novinare od vlasnika medija, političara ili drugih izvora pritisa i omogućava im da obavljaju svoj posao u skladu sa kodeksom, potpuno izgubila¹⁰⁰.

U novembru 2019. godine nedeljnik NIN je objavio broj sa naslovnicom na kojoj se nalazi fotografija predsednika Aleksandra Vučića uslikanog ispred puške tokom obilaska štandova na sajmu naoružanja. Naslovnica je izazvala burne reakcije i poređenje sa pozivom na ubistvo predsednika. Dalja distribucija ovog izdanja je zastavljena, a objavljena je nova verzija nedeljnika sa belom naslovnom stranom. Redakcija NIN-a je objavila da je u dogovoru sa vlasnikom, izdavačkom kućom Ringijer Aksel Špringer Srbija, na kolegijumu odlučila da se fotografija povuče i zameni belom naslovnicom. Izdavač nedeljnika NIN saopštio je da je naslovnica povučena zbog toga što je neprimerena u zemlji u kojoj je ubijen premijer, dok je tekst koji je ilustrovala objavljen u potpunosti. Milan Čulibrk, glavni i odgovorni urednik NIN-a, izjavio je da ne zna da li je neko zvao Ringijer i vršio pritisak, ali da njega niko nije zvao. Dodao je, međutim: „Ako se javno izređaju, predsednik, premijerka, svi ministri, redom svi, u Skupštini ako se raspravlja o tome, ako nijedan šef gradskog ili opštinskog odbora ne sme a da se ne oglasi o naslovnoj strani, onda vam

je valjda dovoljno da ne mora niko ni da vas zove“.¹⁰¹ NUNS je podržao redakciju NIN-a u nastojanju da zadrži nezavisnu i slobodnu uređivačku politiku, a izdavače upozorio da ne podležu propagandi i pritiscima vlasti.¹⁰²

Već godinama unazad veliki problem predstavljaju pritisci na medije i novinare koji dolaze spolja. Ti pritisci u velikoj meri utiču i otežavaju rad tih novinara i medija. Novinari intervjuisani za potrebe ovog istraživanja su kao najčešće vidove pritisa naveli finansijske pritiske, povlačenje oglašivača iz medija, dugotrajne poreske inspekcije, kao i politički uticaj. Tokom 2019. godine NUNS je zabeležio 38 slučajeva gde su se političari i državni funkcioneri, kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou, agresivno i uvredljivo ponašali prema novinarima.

Najdrastičniji primer političkog pritiska na medij predstavlja organizovana kampanja protiv TV N1 koja traje godinama, a tokom 2019. je kulminirala. NUNS je tokom 2019. zabeležio 29 verbalnih napada, pretnji i pritisa na TV N1, uključujući i pretnje smrću celoj redakciji, ali i pojedinim novinarima, kontinuirano javno preispitivanje vlasništva ovog medija i njegove uredničke politike od strane visokih zvaničnika do optuživanja novinara N1 za ugrožavanje zdravlja predsednika države. Kada je u aprilu grupa demonstranata ušla u zgradu RTS-a, TV N1 je profesionalno izveštavala sa tog događaja. Dan kasnije su premijerka Ana Brnabić i dva ministra u različitim emisijama na prorežimskim televizijama govorili da je izveštavanje N1 bilo skandalozno, licemerno i da je N1 pozivao što više ljudi na proteste¹⁰³. U drugoj polovini godine počela je intenzivna kampanja protiv ove televizije. U razmaku od nekoliko nedelja zabeležena su tri incidenta, od ubacivanja letaka, lepljenja plakata i postavljanja rampi koje naglašavaju strano vlasništvo nad ovim medijem („Napušate Republiku Srbiju, dobro došli u Luksemburg“). U isto vreme javni zvaničnici u svojim izjavama navode kao vlasnika medija i opozicionog političara Dragana Đilasa. Ovakve poruke, iako suprotstavljajuće, preoblikuju se u kampanje blaćenja kroz provladine tabloide. Novinar N1 je tokom konferencije insistirao na odgovoru na pitanje od javnog interesa upućeno predsedniku Vučiću i tokom diskusije prineo svoj mobilni telefon njegovom licu da bolje vidi sadržaj dokumenta u pitanju. Nekoliko

97 Asocijacija onlajn medija, Kodeks Asocijacije onlajn medija, Niš, 2017. godine. Pristupljeno: 30.10.2019. https://www.aom.rs/download/EQqBM_nwnJa_cWsvG7cpl7tbwSTayU4E7k6EuJ5hnxk

98 Savet za štampu, Smernice za primenu kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju, Beograd, 2016. Pristupljeno: 30.10.2019. <http://www.savetzastampu.rs/doc/smernice-za-primenu-kodeksa-novinara-srbije-u-onlajn-okruzenju.pdf>

99 Održane su tri fokus grupe sa ukupno 21 novinarom iz različitih medija, prva 18. druga 20. i treća 22. novembra 2019. godine.

100 „Kod nas je ta uloga urednika potpuno izokrenuta i urednik se pretvorio u neku vrstu političkog komesara koji ispunjava naloge vlasnika“, citat iz intervjua sa Nedimom Sejdinovićem, novinarom i medijskim ekspertom, intervjuisanim od strane Marije Babić, 22. oktobar 2019.

101 Vanja Đurić, „Povučena fotografija koja je uzburkala javnost, „beli se“ naslovna strana NIN-a“, TV N1, 28. novembar 2019. Pristupljeno: 01.12.2019. <http://rs.n1info.com/Vesti/a547872/Povucena-fotografija-koja-je-uzburkala-javnost-beli-se-naslovna-strana-NIN-a.html>

102 Nezavisno udruženje novinara Srbije, „NUNS uz NIN“, 30. novembar 2019. Pristupljeno 02.12.2019. <http://nuns.rs/info/statements/45545/nuns-uz-nin.html>

103 Santovac Adam, „Posle dešavanja tokom vikenda, N1 na meti pretnji, tabloida i državnih zvaničnika“, TV N1, 18. mart 2019. godine. Pristupljeno: 1.11.2019. <http://rs.n1info.com/Vesti/a469151/N1-na-meti-pretnji-tabloida-i-drzavnih-zvanicnika-zbog-izvestavnja-o-upadu-na-RTS.html>

sati kasnije objavljeno je da je predsednik Vučić u bolnici, a zamenik gradonačelnika Beograda Goran Vesić je za zdravstvene probleme predsednika nedvosmisleno okrivio novinara N1.¹⁰⁴

B3 Koji je nivo uređivačke nezavisnosti novinara u javnim servisima?

Javni medijski servisi u Srbiji nemaju svoje posebne etičke kodekse u kojima bi bili sadržani novinarski principi izveštavanja. Ni u RTS-u niti u RTV-u ne postoje organizacijska pravila koja štite nezavisnost redakcije od menadžerskih struktura. Pored toga što je zakonom¹⁰⁵ propisana uređivačka nezavisnost javnih medijskih servisa, statuti dva javna servisa propisuju nezavisnost uređivačke politike i zabranu svakog oblika cenzure ili nezakonitog uticaja na redakciju i novinare¹⁰⁶, uključujući i od strane menadžerskih struktura. Međutim, problem je u tome što ta nezavisnost i dalje ne postoji u praksi¹⁰⁷.

Pritisci koji se vrše na javne medijske servise nisu direktni. Novinari koji su učestvovali u fokus grupama navode da je izražena autocenzura, odnosno prećutkivanje i zaobilaznje tema, kao i da se zna koji su pogodni novinari za koje teme. Ukoliko „ne odrađuju poslove onako kako se od njih očekuje“, trpe određene posledice, u smislu da dobijaju manje posla, manje su u programu i ne postavljaju se na pozicije gde mogu da odlučuju¹⁰⁸.

Neki novinari su istakli da pritisci dolaze sa raznih strana, a naročito indirektno: „...neko kaže gledaču prilog, gledače moj advokat... ili vas zovu nakon priloga da kažu da su gledali, a kada im kažete da ako su nezadovoljni imaju zakonske mogućnosti, da mogu da traže

da se objavi odgovor, ispravka, da mogu da tuže, oni ne urade ništa i to je čist pritisak. Zatim kažu: zvaću ti urednika, da li si ti za stalno zaposlena, na kakvom si ugovoru...“¹⁰⁹

Učesnici u istraživanju su istakli da je RTS uvek bio uz vlast i da među zaposlenima, od najnižeg nivoa do samog vrha, postoji veliki strah: oni na rukovodećim mestima strahuju da će izgubiti svoje pozicije, dok oni na nižem nivou strahuju da će izgubiti radna mesta. Sagovornici zaključuju da kada vlada strah nema profesionalnog izveštavanja.¹¹⁰

Gostujući u Jutarnjem dnevniku RTS, generalni sekretar predsednika Srbije Nikola Selaković je na početku intervjua rekao: „Glavni i jedini razlog zašto sam jutros Vaš gost je poštovanje prema Vučiću i Putinu. Ono što imam dužnost da kažem kao građanin Srbije posle jučerašnjeg izveštavanja o ovoj, ali i nekim drugim temama, ja na RTS-u danas uopšte ne bih bio.“ Razlog ovakvog nastupa Selakovića bilo je izveštavanje javnog medijskog servisa o šetnji održanoj 16.01.2019. godine, kojom je označena godišnjica ubistva Olivera Ivanovića, političara sa Kosova. Samoju šetnji u Beogradu bilo je na RTS-u posvećeno 110 sekundi, dok su najčitaniji mediji ovaj masovni događaj uglavnom prećutali. Imajući u vidu da se RTS našao i na meti građana i opozicionih političara zbog toga što nije izveštavao o građanskim protestima u skladu sa profesionalnim standardima, sporni izveštaj je od strane novinarskih udruženja opisan kao profesionalan. Na kritiku uređivačke politike RTS-a novinarka nije odgovorila. Pojedini mediji su pokušali da od direktora javnog servisa Dragana Bujoševića dobiju odgovor na pitanje da li će se oglasiti povodom gostovanja Selakovića i učestalih pritisaka na RTS od državnog vrha Srbije, ali bez uspeha.¹¹¹

Za razliku od RTS-a i RTV-a, situacija je nešto bolja na Radio Beogradu, pogotovo na drugom programu, gde ovakvih pritisaka nema. Novinari navode da na radiju postoje emisije na kojima može da se čuje kritika¹¹².

104 Nasković Đorđe, „Pitanja N1 doveli u vezu sa zdravljem Vučića, novinari kažu – opasna tumačenja“, TV N1, 16. novembar 2019. godine. Pristupljeno: 18.11.2019. <http://rs.n1info.com/Vesti/a544449/Pitanja-N1-doveli-u-vezu-s-zdravljem-Vucica-novinari-kazu-opasna-tumacenja.html>

105 Zakon o javnim medijskim servisima, član 5

106 Statut javne medijske ustanove Radio-televizije Srbije, član 6 i Statut javne medijske ustanove Radio-televizije Vojvodine, član 2.

107 Istraživanje o javnim medijskim servisima jugoistočne Evrope je u zaključcima kao najozbiljniju zamerku istaklo da javni medijski servisi u Srbiji i dalje ne nude ni potpuno nezavisan, niti politički nepristrasan informativni sadržaj. Isto istraživanje je pokazalo da je na pitanje da li su javni medijski servisi u Srbiji pod političkim uticajem, čak 65% od ukupnog uzorka reklo da smatra da JMS nisu oslobođeni političkog uticaja. Konrad-Adenauer-Stiftung, A Pillar of Democracy on Shaky Ground, 2019, str. 226 i 229. Pristupljeno: 04.11.2019. <https://www.kas.de/documents/281902/281951/A+Pillar+of+Democracy+on+Shaky+Ground+%E2%80%93+Public+Service+Media+in+South+East+Europe.pdf/d917a28c-370d-fb7c-fd37-044c5d960389?version=1&t=1572525969018>

108 Održane su tri fokus grupe sa ukupno 21 novinarom iz različitih medija, prva 18, druga 20, i treća 22. novembra 2019. godine.

109 Citat iz fokus grupe sa novinarima održane 20. novembra 2019. godine.

110 „Ljudi znaju sami šta smeju, a šta ne smeju, to je autocenzura, ljudi sami već znaju šta odgovara vrhu i uredniku i tako biraju i goste koji će doći u studio i teme koje će obrađivati.“, citat iz intervjua sa novinarom koji je želeo da ostane anonimno, intervjuisala Marija Babić, 12. novembar 2019.

111 Živanović Katarina, „Selaković vrši pritisak na medije“, Danas, 18. januar 2019. Pristupljeno: 12.11.2019. <https://www.danas.rs/drustvo/selakovic-vrsi-pritisak-na-medije-i-vucic-marija-„Kritike-RTS-u-zbog-110-sekundi-izvestaja-o-protestu-gradana“,-Raskrikavanje,17.januar.2019.Pristupljeno:12.11.2019.https://www.raskrikavanje.rs/page.php?id=355>

112 Održane su tri fokus grupe sa ukupno 21 novinarom iz različitih medija, prva 18, druga 20, i treća 22. novembra 2019. godine.

B4 Koji je nivo uređivačke nezavisnosti novinara u neprofitnim medijima?

U Srbiji u poslednjih nekoliko godina raste broj neprofitnih medija. Najpoznatiji istraživački portali spadaju u ovu grupu medija. Ovi mediji se, pre svega, ističu po nezavisnom radu i pridržavanju profesionalnih standarda. Sa druge strane oni su često izloženi pritiscima, pogotovo kada se bave temama od javnog interesa u koje su upleteni državni funkcioneri i političari. Neprofitni mediji uglavnom nemaju svoje posebne etičke kodekse, već se pridržavaju Kodeksa novinara Srbije. Izuzetak je Balkanska istraživačka mreža – BIRN, koja ima svoje interne akte, među kojima je i etički kodeks¹¹³.

Pritisci koji se vrše na neprofitne medije su raznovrsni¹¹⁴ i, kao i ranijih godina, uključuju kampanje blačenja u medijima koji su bliski vlasti, targetiranje od strane državnih funkcionera kroz etiketiranje da su neprijatelji države, izdajnici i sl. Ovakve javne izjave po pravilu dovode do povećanja broja pretnji i drugih oblika zastrašivanja. Osim toga, nalazi njihovih istraživanja se spinuju i kritikuju u mejnstrim medijima i na javnom servisu tako što se objavljuju nečije reakcije na ta istraživanja, ali ne i sve relevantne informacije o njima. Treći oblik pritiska su administrativni pritisci – česte kontrole i posete poreske i drugih inspekcija, najčešće bez konkretnih nalaza o nepoštovanju zakona. Rezultat toga je da i oni mediji kod kojih još nije bilo kontrola strahuju da će možda biti sledeći, što nesporno može da utiče na njihov rad.

U julu 2019. godine, nakon što je KRIK objavio istraživačku priču o Predragu Malom, bratu ministra finansija, tabloid „Srpski telegraf” je objavio članak pod naslovom „Kako se realizuje plan za slom vlasti i predsednika Srbije: Vučića ruše i preko beba”. Tekst optužuje novinare KRIK-a da su navećanu suprugu Malog spopali nasred ulice i pratili je do ulaza u zgradu. „Srpski telegraf” je uz tekst objavio i snimke sigurnosnih kamera koji navodno prikazuju novinara KRIK-a kako je prati. KRIK je saopštio da na snimcima nije njihov novinar već nepoznata osoba koja nema veze sa redakcijom. Nakon toga je Milan Lađević, glavni urednik „Srpskog telegrafa”, gostujući na TV Pink, na osnovu zloupotrebljenih snimaka sa sigurnosnih kamera i lažnih tvrdnji, optužio KRIK da koristi „japansku metodu praćenja” i da je deo nekakve tajne operacije „Omča”, koju navodno sprovode ambasade zapadnih država sa ciljem da sruše Aleksandra Vučića i SNS sa vlasti. Napadima na KRIK pridružili su se i visoki državni funkcioneri poput Zorane Mihajlović, Gorana Vesića, Miroslava

Lazanskog, Nikole Nikodijevića, Miloša Vučevića, Dubravka Filipovskog i drugih¹¹⁵, dok je objavljeno i da onome ko pruži informacije o osobi sa snimka sledi novčana nagrada od pola miliona dinara. Dan pošto je policija identifikovala osobu sa fotografije, urednik „Srpskog telegrafa” je rekao da nije siguran da li je na snimku novinar ili saradnik KRIK-a. Osoba sa snimka je saslušana, ali policija nije saopštila ime i prezime, već samo inicijale¹¹⁶. Tako je incident nestao iz tabloidnih medija i više nije bio predmet interesovanja državnih funkcionera.

B5 Koliku slobodu novinari imaju u procesu proizvodnje vesti?

Sloboda koju novinar ima u procesu proizvodnje vesti u najvećem broju slučajeva zavisi od medija u kojem radi i od uređivačke politike tog medija. Novinari koji su učestvovali u fokus grupama mahom su izjavili da imaju slobodu da predlažu teme o kojima će izveštavati i koje će aspekte priče naglasiti. Pojedini novinari istakli su da imaju mogućnost da predlažu teme, ali da na kraju urednik odlučuje koje teme će se obraditi i na koji način. Tokom istraživanja Kontrola i sloboda medija iz 2018. godine, 47% ispitanika reklo je da im se dogodilo da urednik odbije njihov predlog da se o nekoj temi izveštava, 39% da im je urednik nametao izveštavanje o temi za koju nema profesionalnog opravdanja, dok je 32% ispitanika reklo da im se desilo da urednik odbije da objavi njihov već gotov novinarski proizvod¹¹⁷.

Što se tiče učestvovanja novinara u koordinaciji rada redakcije (prisustvovanja kolegijumima, raspodeli zadataka), u manjim redakcijama novinari učestvuju na sastancima. U velikim redakcijama uglavnom nema ovakvih sastanaka, već se održavaju kolegijumi kojima prisustvuju urednici. Međutim, i ovde postoje razlike u tom smislu da su u nekim medijima ovi sastanci zatvoreni i novinari im ne prisustvuju uopšte ili jako retko, dok ima i medija gde novinari mogu da prisustvuju¹¹⁸. U javnim medijskim servisima otvorenost zavisi od toga da li je u

113 Maja Živanović, novinarka, intervjuisana od strane Marije Babić, 8. oktobar 2019. godine.

114 Andela Milivojević, novinarka, intervjuisana od strane Marije Babić, 18. oktobar 2019. godine

115 Jovanović Bojana, „Srpski telegraf” montiranim snimcima napada KRIK”, KRIK, 23. jul 2019. godine. Pristupljeno: 12.11.2019. <https://www.krik.rs/srpski-telegraf-montiranim-snimcima-napada-krik/>

116 Radivojević Jelena, „Tužilaštvo otkrilo ko je osoba za koju je „Srpski telegraf” tvrdilo da je novinar KRIK-a”, KRIK, 7. avgust 2019. godine. Pristupljeno: <https://www.krik.rs/tuzilastvo-otkrilo-ko-je-osoba-za-koju-je-srpski-telegraf-tvrdilo-da-je-novinar-krik-a/>

117 Slavko Čuruvija fondacija, Kontrola i sloboda medija, Beograd, 2018, str. 8. Pristupljeno: 12.11.2019. <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/wp-content/uploads/2018/02/Kontrola-i-sloboda-medija-Kljucni-nalazi-Slavko-Curuvija-fondacija.pdf>

118 Održane su tri fokus grupe sa ukupno 21 novinarom iz različitih medija, prva 18, druga 20. i treća 22. novembra 2019. godine.

pitanju televizija ili radio. Po rečima učesnika fokus grupa, na radiju je situacija bolja – novinari učestvuju na sastancima, dok na televiziji novinari retko učestvuju na kolegijumima.

Mediji i novinari imaju važnu ulogu u društvu a svrha novinarstva je da otkrije probleme i nedostatke u društvu, javno ukaže na njih i na taj način doprinese razvoju samog društva. Međutim, ono što je problem već nekoliko godina u nazad, a posebno se istaklo u 2019. godini, je da se kod dosta medija izgubila ta svrha i da se oni često koriste u pogrešne svrhe i za političke borbe. Mediji napadaju druge medije i novinare, nema solidarnosti, pojedini mediji rade u interesu određenih političkih struktura. Novinari u okviru fokus grupa su istakli kao problem da se na pojedine događaja šalju određeni "pouzđani" novinari, na uredničke pozicije se postavljaju pogodni ljudi, a na konferencijama se postavljaju naručena pitanja.

Novinarska etika takođe zavisi od medija u kojem novinar radi. U poslednjih nekoliko godina postoji ogroman uticaj tabloidnog novinarstva na javnost. Tabloidni mediji na svakodnevnom nivou u velikoj meri krše etički kodeks. U drugoj polovini 2019. godine, u osam štampanih dnevnih medija sa distribucijom na području cele Srbije, Savet za štampu je zabeležio 5057 slučajeva kršenja novinarskog kodeksa. U periodu avgust–decembar 2018. godine broj prekršaja je iznosio 3615.¹¹⁹ Novinari u fokus grupi su istakli da se ta kršenja etičkih standarda najčešće dešavaju kada se izveštava o nesrećama, o ženama koje su trpele nasilje, o deci itd. Pojedini novinari su istakli da ne mogu da poštuju novinarski kodeks jer kada pišu o nekim temama nemaju pristup drugoj strani, izvori su zatvoreni i već duže vreme odbijaju da im odgovaraju na pitanja.

Analiza fokus grupa je pokazala da najviše uticaja koje trpe mediji i novinari dolazi od strane oglašivača, političkih aktera i vlasti. Pored toga postoje pritisci koji dolaze iz marketinških odeljenja samih medija u smislu nerazumevanja novinarskog posla i javnog interesa i stavljanja profita u prvi plan. Uticaji vlasnika medija i menadžmenta ne dolaze direktno do novinara, već su oni indirektni i suptilni.

U Srbiji je autocenzura mnogo više prisutna nego cenzura. Cenzure u pravom smislu gotovo da i nema. U medijima koji su politički zavisni nema direktnih pritisaka, već novinari unapred znaju šta smeju, a šta ne smeju da pišu. Novinari su istakli autocenzuru kao veći problem, ali su naveli i da se retko ko izjašnjava o tome. Kao razlozi za autocenzuru najčešće se navode oni ekonomske

prirode. Učesnici fokus grupa se slažu da većina novinara generalno nije spremna da javno priča o autocenzuri i da nikada neće otvoreno priznati da ne smeju da pišu o nekim temama¹²⁰.

B6 Koja je ekonomska pozicija žena u novinarstvu?

Generalno je stanovište da je položaj novinarki u Srbiji lošiji nego položaj novinara, a to se pre svega ogleda kroz pritiske koji su usmereni ka novinarkama na rodnoj osnovi. Loš položaj novinarki se povezuje sa stanjem u celokupnom društvu, a pogotovo sa i dalje prisutnim tradicionalnim stavovima. Ono što su novinarkе koje su učestvovalе u fokus grupama istakle kao jedan od razloga za lošiji položaj žena jeste način na koji poslodavci tretiraju trudnoću i porodijsko odsustvo. Kako je istakla jedna novinarka: „...žene se uvek vraćaju dva koraka nazad“¹²¹.

Iako je trend da ima više žena u novinarstvu nego muškaraca, i dalje na visokim uredničkim, vlasničkim i direktorskim pozicijama preovlađuju muškarci. Učesnici fokus grupa su opisali različite situacije u medijima u kojima rade, navodeći i primere redakcija u kojima preovlađuju žene, na mestima urednika su žene, ali se na mestu glavnog i odgovornog urednika nalazi muškarac. Iako ima medija u kojima žene imaju rukovodeću poziciju, takvi slučajevi su i dalje u manjem broju.

Skoro svi učesnici fokus grupa su rekli da pol ne utiče na razlike u platama, odnosno da su plate u njihovim medijima iste što se tiče muškaraca i žena. Ipak, jedna novinarka je istakla da je bilo primera da kolega početnik, sa manje iskustva i manje znanja, dobije višu početničku platu u odnosu na početničku platu kolegice¹²².

Generalno preovlađuje mišljenje da su žene novinarke izložene određenim pritiscima koji su zasnovani na polu. Ti pritisci se razlikuju po kontekstu i uključuju targetiranje novinarki isključivo na rodnoj osnovi, što je primetno prilikom objave teksta kada je polovina komentara upućena zbog toga što je autor žena¹²³, ali i manje primetne pritiske poput komplimenata i neprimerenog obračunja na događajima, čemu njihove kolege nisu izložene. Istaknuto je i to da se pravi razlika kod mladih novinara, gde je žena „mlada i neiskusna“, a muškarac „sujan mla-

¹¹⁹ Savet za štampu, *Monitoring poštovanja Kodeksa novinara Srbije*, Beograd, 2019. Pristupljeno: 31.12.2019. <http://www.savetzastampu.rs/monitoring-postovanja-kodeksa-novinarar-srbije.html>

¹²⁰ Citat novinarkе Dragane Čabarkape iz fokus grupe sa novinarkama održane 20. novembra 2019. godine.

¹²¹ Citat iz fokus grupe sa novinarkama održane 20. novembra 2019. godine.

¹²² Citat iz fokus grupe sa novinarkama održane 22. novembra 2019. godine.

¹²³ Maja Živanović, novinarka, intervjuisana od strane Marije Babić, 8. oktobra 2019. godine.

di kolega¹²⁴. Sa druge strane, neke novinarke su istakle da smatraju da se na žene ne vrše pritisci zasnovani na polu ili da mnogo novinarki opisano ponašanje ne doživljava na negativan način¹²⁵.

---

124 Citat iz fokus grupe sa novinarima održane 20. novembra 2019. godine.

125 Na primer, udeljivanje komplimenata „je više stvar naše kulture, šira slika našeg društva i to prati ženu svuda. Kod nas su žene kulturološki naviknute na takve situacije da im se udeli kompliment kome nije trenutak a ni mesto“. Citat iz fokus grupe sa novinarkama, održane 20. novembra 2019. godine.

C1 Statistika o bezbednosti i nekažnjivosti

Prema podacima iz baze podataka napada na novinare, koju vodi Regionalna platforma za zagovaranje medijskih sloboda i bezbednosti novinara¹²⁶, u Srbiji je u 2019. zabeleženo ukupno 67 napada na novinare i druge medijske profesionalce. Iako je u prethodnih nekoliko godina zabeležen pad broja fizičkih i verbalnih napada u odnosu na pritiske, u 2019. je taj broj povećan, kao i broj pritisaka na medijske profesionalce i medije koje NUNS beleži¹²⁷.

---

¹²⁶ Regionalna platforma za zagovaranje slobode medija i bezbednosti novinara, Baza napada na novinare. Pristupljeno: 31.12.2019. <http://safejournalists.net/rs/homepage/>

¹²⁷ NUNS-ovi kriterijumi za registrovanje pritisaka uključuju agresivne izjave od strane javnih službenika i onda kada one ne ugrožavaju fizičku bezbednost novinara, poput javnog prozivanja, etiketiranja, organizovane kampanje blećenja, zabranu izveštavanja sa javnih događaja i druge vrste diskriminacije, itd. Na osnovu baze podataka NUNS-a, <http://www.bazenuns.rs/srpski/napodi-na-novinare> u 2017. bilo je 62, u 2018. godini 72, a u 2019. godini 80 zabeleženih pritisaka na novinare, medijske profesionalce i medijske organizacije. Tokom predstavljanja godišnjeg izveštaja NUNS-a u januaru 2019. predstavnici MUP-a i JRT-a su više puta naglasili da "pritisak nije krivično delo" što, iako je tačno, izaziva zabrinutost kod novinara, imajući u vidu potencijalne posledice poruka koje ove institucije šalju.

Broj zabeleženih napada na novinare u 2019. godini

Kategorije	Broj	Opis
Pretnje smrću i teškim telesnim povredama	23	Verbalne i pisane pretnje po telesni integritet, uključujući pretnje smrću, upućene direktno ili preko trećih osoba, elektronskom ili fizičkom komunikacijom. Mogu biti implicitne ili eksplicitne i obuhvatiti pretnje ubistvom novinarove porodice, kolega ili izvora.
Drugi oblici pretnje novinarima	13	Pretnje koje uključuju nadzor ili praćenje, uznemirujuće telefonske pozive, proizvoljno sudsko ili administrativno uznemiravanje, agresivne izjave od strane javnih službenika ili druge forme pritiska koje mogu ugroziti bezbednost novinara u obavljanju profesionalne delatnosti.
Pretnje upućene medijskim kućama i organizacijama	3	Verbalne ili pismene pretnje napada na imovinu ili osoblje medijskih kuća i organizacija upućenih direktno ili putem trećih osoba, elektronskom ili fizičkom komunikacijom. Mogu biti implicitne ili eksplicitne i obuhvatiti upućivanje/aludiranje na određenu medijsku kuću ili njeno osoblje.
Napadi na novinare	12	Napadi mogu uključivati fizičku ili psihičku povredu, otmicu, upad u stan/kancelariju, oduzimanje opreme, pritvor, pokušaj ubistva, itd .
Ubistva novinara	0	Vrste ubistva mogu uključiti ubistvo u unakrsnoj vatri, ubistvo iz zasede, ubistvo u eksploziji bombe, prebijanje do smrti.
Napadi na medijske kuće i organizacije	16	Napadi na imovinu medijskih kuća i organizacija, njihovo osoblje, oduzimanje imovine, agresivne izjave od strane javnih službenika, itd...

U bazi Regionalne platforme u 2019. godini u Srbiji je zabeleženo 23 slučaja verbalnih i pisanih pretnji po telesni integritet, uključujući i pretnje smrću kako novinarima tako i njihovim porodicama. Tokom 2018. godine zabeleženo je ukupno 10 slučajeva pretnji novinarima – tri pretnje po telesni integritet, uključujući i pretnje smrću.

U poslednjih nekoliko godina broj pretnji koje su upućene putem interneta i društvenih mreža raste: dok su ranije takve pretnje činile oko polovine zabeleženih incidenata, u 2019. godini zabeležen je porast. Od ukupno 23 zabeležene pretnje, 16 je upućeno preko interneta i društvenih mreža.

Jedan od drastičnijih slučajeva su pretnje upućene Zani Cimili, dopisnici N1 televizije iz Prištine. Putem društvene mreže novinarki su upućene pretnje od strane osobe koja je napisala na postu na kojem se nalazila fotografija njene kćerke da joj je „životna želja da ubije Albanca, čak i albansko dete“, kao i „da se nada da će izbiti novi rat na Kosovu u kojem će Albanci moći da osele srpski gnev“. Tužilaštvo i policija su brzo reagovali, a slučaj je vrlo brzo procesuiran¹²⁸. Nakon nepuna četiri meseca od izrečenih pretnji, u sudskom postupku prvostepenom presudom okrivljenom je izrečena kazna zatvora u trajanju od 1 godine i 6 meseci sa rokom proveravanja od 4 godine, kao i mere bezbednosti zabrane prilaska i komunikacije sa oštećenom i oduzimanje predmeta korišćenih za komunikaciju.

Pored ovih pretnji, u 2019. godini zabeleženo je i 13 incidenata koji uključuju nadzor ili praćenje, uznemirujuće telefonske pozive, agresivne izjave od strane javnih službenika ili druge forme pritiska koje mogu ugroziti sigurnost novinara u obavljanju profesionalne delatnosti. Najveći broj slučajeva odnosi se na agresivne izjave javnih zvaničnika.

Jedan od takvih primera je slučaj etiketiranja novinara Slobodana Georgieva. U aprilu 2019. godine, nakon što je BIRN, medij u kojem Georgiev radi, objavio fotografije koje ukazuju na povezanost Andreja Vučića, brata srpskog predsednika, i kontroverznog biznismena Zvonka Veselinovića, na društvenim mrežama je usledila kampanja targetiranja ovog novinara. U snimku zlonamerno montiranih izjava Slobodana Georgieva, on je označen kao „strani plaćenik“, „izdajnik“ i saradnik albanskih i kosovskih političara. Nakon objave videa, usledili su brojni komentari koji sadrže uvrede i pretnje¹²⁹.

Sledeću grupu napada čine fizički napadi na novinare. Pored fizičkog ugrožavanja bezbednosti, ova grupa napada obuhvata i slučajeve otmice, upad u stan/kancelariju, oduzimanje opreme, pritvor, pokušaj ubistva, itd. U 2019. u Srbiji je zabeleženo 12 incidenata – 11 fizičkih napada i jedan upad u stan. Jedan od najozbiljnijih slučajeva u poslednjih deset godina dogodio se 12. decembra 2018. godine, kada je spaljena kuća novinara lokalnog portala Žig info Milana Jovanovića. Najpre je na garažu bačen molotovljev koktel, nakon čega se vatra proširila na kuću. Incident se desio tokom noći, dok su Jovanović i njegova supruga spavali. Na vreme su se probudili i ne-

¹²⁸ N1, „Podnet optužni predlog protiv osobe koja je pretila novinarki N1 Zani Cimili“, 27. jul 2019. godine. Pristupljeno: 29.11.2019. <http://rs.n1info.com/Vesti/a502314/Optuzni-predlog-zbog-pretnji-Zani-Cimili.html>

¹²⁹ BIRN Srbija, „BIRN: Zaustavite napad na Georgieva“, 18. april 2019. godine. Pristupljeno: 29.11.2019. <http://birmsrbija.rs/birn-zaustavite-napad-na-georgieva/>

povređeni uspeji da izađu iz kuće.¹³⁰ Ubrzo posle događaja tužilaštvo je sklopilo sporazum o priznanju krivice s osumnjičenom za pomaganje u paljenju kuće i odredilo joj kaznu od 6 meseci kućnog zatvora i 50.000 dinara. U februaru 2019. godine sud je tadašnjem predsedniku opštine Grocka Dragoljubu Simonoviću odredio pritvor do 30 dana pod sumnjom da je naložio podmetanje požara. Po isteku pritvora, Simonović je pušten da se brani sa slobode, a sudski postupak protiv 4 osumnjičena, od kojih je jedan i Simonović, počeo je u aprilu 2019. godine i do dana zaključivanja ovog izveštaja i dalje je u toku.

Tokom 2019. godine zabeleženo je ukupno 3 napada na žene novinarkе, uključujući dva slučaja ugrožavanja fizičke bezbednosti i jedan slučaj obijanja stana.

U 2019. godini zabeleženo je 17 slučajeva napada na medijske kuće i organizacije. Ovi napadi obuhvataju napade na imovinu medijskih kuća i organizacija, njihovo osoblje, oduzimanje imovine, agresivne izjave od strane javnih službenika itd. Najčešće napadani medij u 2019. godini bila je televizija N1, koja je bila predmet agresivnih izjava javnih zvaničnika i targetiranja, pa čak i u najvišim institucijama kao što je Narodna skupština. Jedan od primera obuhvata dva napada na medijske organizacije. U martu 2019. godine grupa demonstranata i lidera opozicije upala je u zgradu RTS-a nezadovoljna izveštavanjem javnog servisa i odsustvom opozicije u programu. Lideri opozicije su zahtevali vanredno gostovanje predstavnika protesta „Jedan od pet miliona” u programu RTS-a i da razgovaraju sa nekim od urednika ili novinara. Policija je reagovala, a na snimcima se vidi da je došlo i do koškanja¹³¹. Nakon ovog incidenta, u decembru su lideri opozicije blokirali ulaz u zgradu RTS-a, a kako su naveli, cilj blokade nije bio nasilje, već želja da simbolički ukažu na to da javni servis ne vrši svoju zakonom predviđenu funkciju¹³². Već iste večeri počeo je napad na TV N1 koja je o ovom incidentu izveštavala. Više članova Vlade Republike Srbije je na provladinim medijima komentarisalo „neprofesionalno” izveštavanje TV N1 i navodilo da je ovaj medij načinom izveštavanja podsticao i pozivao ljude da dođu ispred zgrade RTS¹³³.

Takođe, samo dan nakon što je ministar spoljnih poslova Srbije Ivica Dačić potpisao zajedničku izjavu na konferenciji u Londonu, kojom su se države potpisnice obavezale da će zajedno raditi na zaštiti medijskih sloboda i podržati razvoj raznovrsnih i nezavisnih medija koji rade u javnom interesu, usledili su napadi, pa čak i pretjne nezavisnim medijima od strane gradskih i nacionalnih parlamentaraca¹³⁴. Još jedan od drastičnijih slučajeva je već spomenuta kampanja blaćenja portala KRIK u provladinim medijima, koju su kasnije nastavili javni zvaničnici¹³⁵.

Pored ovakvih napada na medije, u 2019. godini zabeležene su i tri ozbiljne pretnje koje su upućene medijskim kućama i organizacijama. Dve od tri pretnje upućene su N1 televiziji. U februaru 2019. godine zaposleni na N1 primili su pismo u kome se novinarima i njihovim porodicama preti smrću zbog izveštavanja o protestima. U pismu je navedeno: „Da li vi imate vaše porodice, ubijate našu decu i unuke, a niste svesni ako dođe do rušenja, vaša zgrada će među prvima otići u vazduh, a može se desiti da ostanete bez svojih najmilijih. I zato vas mi veterani upozoravamo da se ne igrate sa ničijom sudbinom jer je vaša sudbina u našim rukama”¹³⁶. Iste godine u novembru, nakon kampanje koja je pokrenuta u tabloidima i dovodenja u vezu pitanja novinara TV N1 i zdravstvenog stanja predsednika Srbije od strane urednika dnevnog lista „Informer”, redakciji N1 je stiglo nekoliko imejlova u kojima se zaposleni na N1 nazivaju izdajnicima koje treba poslati u zatvor. U jednom od imejlova redakciji je upućena i pretnja: „Vi ste prodane duše i domaći izdajnici, vas treba javno na Terazijama vešati i počistiti da bude mira u Srbiji, N1 televizija propagira nasilje, poziva na ubistvo, silovanje žena i nećijih ćerki, zar je to televizija, ološka bando, govnnari”¹³⁷.

U Srbiji su se u poslednjih 25 godina desila tri ubistva novinara. Jedino je u slučaju ubistva novinara Slavka Ćuruvije, glavnog urednika i vlasnika „Dnevnog telegrafa”, koje se desilo 1999. godine, došlo do napretka. U aprilu 2019. godine Specijalni sud u Beogradu je doneo prvostepenu presudu i osudio je četvoricu optuženih pripadnika nekadašnjeg Resora državne bezbednosti – Radomira Markovića i Milana Radonjića na po 30, a Ratka Romića i Miroslava Kuraka na po 20 godina za-

130 Dobrilović Jasmina, „Pokušaj ubistva novinara Milana Jovanovića: Spaljena kuća, pucano na ulazna vrata”, Cenzolovka, 12. decembar 2019. godine. Pristupljeno: 29.11.2019. <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/pokusaj-ubistva-novinara-milana-jovanovica-spaljena-kuca-pucano-na-ulazna-vrata/>

131 Insajder, „Demonstranti upali u RTS, novo okupljanje zakazali za nedelju (VIDEO)”, 17. mart 2019. godine. Pristupljeno: 02.12.2019. <https://insajder.net/sr/sajt/vozna/13778/>

132 Gajić Petar, „SZS blokirao ulaze u RTS, obećavaju da neće biti nasilja niti pokušaja upada”, TV N1, 13. decembar 2019. Pristupljeno: 15.12.2019. <http://rs.n1info.com/Vesti/a552070/SZS-blokirao-RTS.html>

133 Santovac Adam, „Posle dešavanja tokom vikenda, N1 na meti pretnji, tabloida i državnih zvaničnika”, TV N1, 18. mart 2019. godine. Pristupljeno: 02.12.2019. <http://rs.n1info.com/Vesti/a469151/N1-na-meti-pretnji-tabloida-i-drzavnih-zvanicnika-zbog-izvestavnja-o-upadu-na-RTS.html>

134 Vasić-Nikolić Maja, „Sloboda medija počinje i završava se odlukom države”, Vreme, 25. jul 2019. godine. Pristupljeno: 02.12.2019. <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=1705457>

135 Jovanović Bojana, „Srpski telegraf” montiranim snimcima napada KRIK”, KRIK, 23. jul 2019. godine. Pristupljeno: 02.12.2019. <https://www.krik.rs/srpski-telegraf-montiranim-snimcima-napada-krik/>

136 Zorić Jelena, „N1 dobila pretnje da će naši novinari nastradati, a zgrada biti dignuta u vazduh”, TV N1, 4. februar 2019. godine. Pristupljeno: 03.12.2019. <http://rs.n1info.com/Vesti/a457705/Pretnje-upucene-TV-N1.html>

137 Slučaj iz Baze Napada na novinare safejournalists.net: <https://safejournalists.net/rs/reports/threats-against-media-outlets-and-organizations-tv-n1-belgrade-16-11-2019/>

tvora. Međutim, neposredni izvršilac ubistva i dalje nije otkriven. Žalbe su uložili svi optuženi osim Kuraka, koji je u bekstvu, svi branioci optuženih i tužilaštvo i čeka se odluka drugostepenog suda. U druga dva slučaja – prvom, iz 1994. godine, kada je smrtno stradala Radislava Dada Vujasinović, novinarka magazina „Duga“, i drugom iz 2001. godine, kada je ubijen novinar Milan Pantić, dopisnik „Večernjih novosti“ iz Jagodine – nije bilo napretka. Oba slučaja se nalaze u predistražnom postupku.

Pregled preduzetih aktivnosti u rešavanju nekih od najtežih slučajeva koji su se dogodili u poslednjih pet godina.

C2 Da li državne institucije i politički akteri preuzimaju odgovornost za zaštitu novinara?

U decembru 2016. godine potpisan je Sporazum o saradnji i merama za podizanje nivoa bezbednosti novinara između Republičkog javnog tužilaštva, Ministarstva unutrašnjih poslova i sedam novinarskih i medijskih udruženja¹³⁸. Sporazum je potpisan radi uspostavljanja međusobne saradnje i sistema mera za obezbeđenje efikasnije krivičnopravne zaštite novinara. U okviru Sporazuma je osnovana Stalna radna grupa koju čine predstavnici svih strana potpisnica. Od samog potpisivanja postojali su usponi i padovi u radu Stalne radne grupe i, generalno, u primeni celog sporazuma. Nezadovoljno primenom Sporazuma, pet novinarskih i medijskih udruženja je svoje članstvo u Grupi zamrzlo u trajanju od skoro godinu dana¹³⁹. Novinari intervjuisani za potrebe ovog istraživanja složili su se oko toga da se može reći da se nakon odmrzavanja statusa malo aktivnije krenulo u realizaciju Sporazuma, organizovanje obuka, kao i da je bilo slučajeva koji su brzo rešeni. Ipak generalno je mišljenje da to nije dovoljno i da nije doprinelo većoj bezbednosti novinara.

Pored vođenja statistike i praćenja slučajeva koje vode neka novinarska udruženja, evidencije napada na novinare od 2016. godine vodi i Republičko javno tužilaštvo (RJT). Ono je u decembru 2015. godine donelo Uputstvo o vođenju posebnih evidencija koje, pored obaveze vođenja evidencije krivičnih dela učinjenih na

štetu novinara, predviđa i hitno postupanje u tim slučajevima. Slično uputstvo je donelo i Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) 2018. godine – ono podrazumeva hitno postupanje policijskih službenika u slučajevima napada na novinare. Ažurirane evidencije koje vodi RJT dostavljaju se predstavnicima Stalne radne grupe na svaka tri meseca. Može se reći da je potpisivanjem spomenutog sporazuma, vođenjem evidencija, pružanjem informacija o slučajevima i uspostavljanjem mehanizma prijavljivanja slučajeva napada na novinare i razmene informacija država donekle prepoznala potrebu da se pitanje bezbednosti stavi na viši nivo. Ipak, činjenica je da su samo potpisivanje Sporazuma, kao i druge aktivnosti već predviđene Akcionim planom za Poglavlje 23 pristupanja Evropskoj uniji i da to nije dovoljno kako bi se poboljšala situacija kada je u pitanju bezbednost novinara¹⁴⁰.

Državni funkcioneri ne osuđuju u dovoljnoj meri napade na novinare, a kada to rade, i dalje rade selektivno. Štaviše, kao što je već navedeno, 2019. godine zabeleženo je 38 takvih slučajeva (2018. godine 29 slučajeva¹⁴¹) kada najviši državni zvaničnici ne da nisu osuđivali napade, već su i sami vređali i etiketirali određene novinare i medije.¹⁴² Na taj način državni zvaničnici su posredno ugrozili bezbednost novinara, jer posle takvih izjava često dolazi do ozbiljnih pretnji imenovanim novinarima. Izveštaj Evropske komisije za Srbiju za 2019. ističe bezbednost novinara kao problem¹⁴³.

140 Sama Evropska komisija u godišnjim izveštajima o napretku navodi već duži niz godina da nema napretka u oblasti slobode izražavanja, a posebno se ističe problem bezbednosti novinara.

141 Nezavisno udruženje novinara Srbije, Hronika napada i pritisaka na novinare u 2018, Beograd, 2018. Pristupljeno: 07.12.2019. <http://nuns.rs/sw4/download/files/cms/attach?id=132>

142 Novinarska i medijska udruženja su u avgustu 2018. godine podnela 13 zahteva koordinacionom telu Vlade Srbije za saradnju sa medijima, a prvi je bio da „predstavnici vlasti hitno prestanu da prozivaju, vređaju, omalovažavaju i diskriminišu novinare, medije, novinarska i medijska udruženja, ugrožavaju njihovu bezbednost i proglašavaju ih za neprijatelje društva, „strane agente“ i „izdajnike“. Predstavnici vlasti ne prestano da ističu da su kritički mediji i drugačije mišljenje deo demokratskog procesa, i da ih podržavaju;“, Nezavisno udruženje novinara Srbije, Zahtevi novinarskih i medijskih udruženja koordinacionom telu Vlade Srbije za saradnju sa medijima, 16. avgust 2018. Pristupljeno 08.12.2019. <http://nuns.rs/info/news/37691/zahtevi-novinarskih-i-medijskih-udruzenja-koordinacionom-telu-vlade-srbije-za-saradnju-sa-medijima.html>

143 U izveštaju Evropske komisije je navedeno: „Slučajevi pretnji, zastrašivanja i nasilja nad novinarima i dalje izazivaju zabrinutost. Dok je nekoliko slučajeva rešeno, a neke krivične prijave podnete, istrage i pravosnažne presude i dalje su sveukupno retke. Inače, prva presuda u slučaju ubistva novinara izrečena je, u prvom stepenu, u aprilu 2019. godine. Srpski organi vlasti moraju da reaguju bez odlaganja i javno osude govor mržnje i pretnje novinarima“. Evropska komisija, Republika Srbija, Izveštaj za 2019. godinu, Brisel, 2019, str. 28. Pristupljeno: 07.12.2019. http://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/20190529-serbia-report_SR_-_REVDIRANO.pdf

138 Udruženje novinara Srbije, Nezavisno udruženje novinara Srbije, Nezavisno društvo novinara Vojvodine, Asocijacija nezavisnih elektronskih medija, Asocijacija medija, Asocijacija onlajn medija i Udruženje novinara Vojvodine (koje je u međuvremenu zamrznuo i koje je izašlo iz Sporazuma i Stalne radne grupe).

139 Nezavisno udruženje novinara Srbije, Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara u Srbiji, Beograd, 2018, str.33. Pristupljeno: 06.12.2019. <https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/12/Ceo-izve%C5%A1taj-Indikatora-za-nivo-slobode-medija-i-bezbednost-novinara-Srbija-2018.pdf>

Kada su u pitanju posebna uputstva ili instrukcije državnih institucija o zabrani uznemiravanja, zastrašivanja ili fizičkog ugrožavanja novinara, pored spomenutih obavezujućih uputstava RJT-a i MUP-a, u Srbiji ne postoje posebna dokumenta koja bi pružala smernice pripadnicima policije i vojske.

Potpisivanje Sporazuma i formiranje Stalne radne grupe za bezbednost novinara obezbedilo je bolju komunikaciju strana potpisnica i bolju i lakšu razmenu podataka. Uspostavljen je mehanizam koji predviđa postojanje kontakt osoba za prijavljivanje slučajeva napada na novinare i razmenjivanje informacija, a kontakt tačke su uspostavljene i u novinarskim i medijskim udruženjima, 27 policijskih uprava širom Srbije i u 5 tužilaštva (četiri u apelacionim javnim tužilaštvima i jedna u Tužilaštvu za visokotehnoški kriminal). Međutim, broj napada je još uvek velik i njihovo kažnjavanje i dalje nije na zadovoljavajućem nivou. I dalje postoji veliki broj nerešenih slučajeva, kako onih koji su se desili pre više godina¹⁴⁴, tako i onih koji su se desili u 2019. godini. Od ukupno 38 zabeleženih slučajeva pretnji i napada u 2019. godini, u samo 5 je izrečena neka vrsta kazne, 19 slučajeva je još uvek u toku pred tužilaštvom, 5 pred sudom, dok je u 5 utvrđeno da nema elemenata krivičnih dela koja se gone po službenoj dužnosti (tri slučaja nisu prijavljena, a o jednom nema informacije).¹⁴⁵

Zaštitnik građana je pokrenuo inicijativu za formiranje zajedničke platforme koja bi beležila sve pojedinačne napade, pretnje i pritiske na novinare i druge medijske radnike, a radi uspostavljanja efikasnijeg mehanizma zaštite njihove bezbednosti¹⁴⁶. Zaštitnik je dostavio Predlog sporazuma o saradnji u oblasti zaštite i unapređenja bezbednosti novinara novinarskim i medijskim udruženjima i sindikatima i održano je nekoliko sastanaka sa njima, ali usaglašavanje je i dalje u toku.

Nadzor nad elektronskim komunikacijama predstavlja posebnu dokaznu radnju i zakonom je propisano kako i u kojim slučajevima se može preduzeti¹⁴⁷. Ne postoje dokazi da se elektronski nadzor zloupotrebljava, međutim problem predstavlja to što ne postoji efikasna kontrola organa koji se bave elektronskim nadzorom. U 2019. godini zamenik gradonačelnika Beograda Goran Vesić je na konferenciji za medije optužio TV N1 za neprofesionalizam i najavio da će objaviti imejl korespondenciju između novinara ovog medija i urednika Jugoslava Čosića koji, navodno, upućuje novinare kako da izveštavaju. Vesić je naveo da je imejl dobio od prijatelja, a potom je deo elektronske poruke koja je poslata novinarima objavio na svojoj Fejsbuk stranici. TV N1 je podnela krivičnu prijavu protiv Vesića zbog postojanja osnovane sumnje da je izvršio krivično delo povrede tajnosti pisma i drugih pošiljki, kao i protiv NN lica zbog sumnje da je neovlašćeno pristupilo zaštićenom računaru, računarskoj mreži i elektronskoj obradi podataka ovog medija i na taj način pribavilo i prosledilo drugom licu određene podatke. Postupak pred tužilaštvom je još uvek u toku¹⁴⁸.

C3 Da li se krivični i građanski pravosudni sistem efektivno bavi pretnjama i aktima nasilja nad novinarima?

Komisija za razmatranje činjenica do kojih se došlo u istragama koje su vođene povodom ubistava novinara osnovana je 2013. godine od strane Vlade Republike Srbije¹⁴⁹. Odlukom kojom je Komisija osnovana utvrđeni su i njeni zadaci – ona treba da utvrdi plan i dinamiku prikupljanja činjenica i utvrđivanja drugih okolnosti u vezi sa istragama o ubistvima i ostvari saradnju sa organima nadležnim za vođenje tih istraga, da na osnovu dobijenih informacija sačini pregled dosadašnjeg toka vođenih istraga, daje mišljenje o delotvornom načinu na koji bi se vođenje istrage moglo unaprediti i da predlaže konkretne mere koje bi trebalo preduzeti¹⁵⁰. Slučaj ubistva novinara Slavka Čuruvije je prvostepeno rešen 2019. godine, dok je u slučaju ubistva novinara Milana Pantića Komisija još 2016. godine podnela izve-

144 Slučajevi bacanja bombe na prozor stana Dejana Anastasijevića (2007), fizički napadi na Davora Pašalića (2014), Ivana Ninića (2015), upad u stan Dragane Pećo (2017) i drugi.

145 Istraživanje Kritičke tačke u sistemu zaštite novinara, koje je sprovela Slavko Čuruvija fondacija, ističe pozitivne efekte uspostavljanja spomenute Stalne radne grupe, kao i realizacije nekih od ključnih aktivnosti za podizanje nivoa zaštite novinara. Ono, ipak, pokazuje da i dalje postoji nepoverenje novinara u rad institucija kao i problemi poput velikog broja slučajeva u vezi sa kojima istražne radnje dugo traju, pritisaka na novinare i njihova nekažnjivost, ali i nerazumevanje procesa od strane novinara i zaključaka javnosti i samih novinara da Grupa nema svrhu i ne daje rezultate. Slavko Čuruvija fondacija, Kritične tačke u sistemu bezbednosti novinara, Beograd, 2019. Pristupljeno: 10.12.2019. <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/wp-content/uploads/2014/01/SCF-Kriticne-tacke-u-sistemu-zastite-novinar.pdf>

146 Zaštitnik građana, „Zaštitnik građana dostavio medijskim udruženjima i asocijacijama Predlog sporazuma o saradnji u oblasti uspostavljanja Platforme za zaštitu bezbednosti novinara“, 23. jul 2019. godine. Pristupljeno: 10.12.2019. <https://www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-25-10-17-15/2011-12-26-10-05-05/6223-a-8>

147 Zakonik o krivičnom postupku. Član 161 do 173

148 N1, „Advokati N1 podneli krivičnu prijavu protiv Gorana Vesića“, 27. jun 2019. Pristupljeno: 10.12.2019. <http://rs.n1info.com/Vesti/a495330/Advokati-N1-podneli-krivicnu-prijavu-protiv-Gorana-Vesica.html>

149 Vlada Srbije je u avgustu 2018. godine donela odluku o proširenju nadležnosti Komisije na slučajeve ubistava i nestanaka novinara na Kosovu i Metohiji u periodu od 1998. do 2001. godine i ubistava novinara u sukobima u SFRJ u periodu od 1991. do 1995. godine.

150 Odluka o obrazovanju Komisije za razmatranje činjenica do kojih se došlo u istragama koje su vođene povodom ubistava novinara <http://pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sqrs/vlada/odluka/2013/8/7/reg>

štaj u kojem je navedeno da je policijska istraga okončana i da su prikupljeni dokazi o motivima i osumnjičeni. Međutim, slučaj Pantić se, kao i slučaj Vujasinović, i dalje nalazi u predistražnom postupku.

Uprkos povećanom broju pretnji po telesni integritet u 2019. godini, ne postoje posebne procedure za adekvatna postupanja u slučajevima nasilja prema ženama, uključujući i novinarku. Iako je bilo napretka u pojedinim slučajevima, poput slučaja Cimili, kao i prethodnih godina država ne obezbeđuje adekvatne resurse, pre svega ljudske, za sprovođenje istraga u slučajevima pretnji i nasilja prema novinarima. Postupci dugo traju, a tužilaštva su opterećena.

U Srbiji postoje novinari koji žive sa policijskom zaštitom. Problem predstavlja što ta zaštita u nekim slučajevima dugo traje. Novinari u tim slučajevima žive i rade u konstantnom strahu i to svakako utiče na njihov rad. Jedan od drastičnijih primera je slučaj Vladimira Mitrića, novinara „Večernjih novosti“ iz Loznice, koji već trinaest godina živi sa policijskom zaštitom. Posle spaljivanja kuće u decembru 2018. godine, novinaru Milanu Jovanoviću je dodeljena policijska zaštita i još uvek traje.¹⁵¹

Iako u poslednjih godinu dana postoje slučajevi koji su brzo rešeni, efikasnost i brzina u postupanju nije na zadovoljavajućem nivou.¹⁵² Predistražni i istražni postupci često dugo traju, a u dosta slučajeva izostaje sudski epilog i počinioци nisu kažnjeni.¹⁵³ Prema informacijama dobijenim od tužilaštva, u velikom broju slučajeva koji se nalaze u njihovim evidencijama još uvek nije utvrđen počinitelj. Još jedan pokazatelj nedovoljno efikasnog postupanja nadležnih organa je i činjenica da u posmatranom periodu pored 19 slučajeva koji su i dalje u postupku pred tužilaštvom, postoji i velik broj nerešenih slučajeva iz prethodnih godina, uključujući i dva ubistva novinara koji se još uvek nalaze u predistražnom postupku.

Analiza efikasnosti krivično-pravne zaštite novinara u Srbiji, koja je rađena 2018. godine, pokazala je da postoje sumnje u efikasnost institucija i mehanizama kada je u pitanju bezbednost novinara: „gotovo svi relevantni akteri (koji su učestvovali u analizi) smatraju da postoje adekvatne institucije i mehanizmi koji regulišu pitanje bezbednosti novinara, ali su izrazili ozbiljne

sumnje u njihovu efikasnost i volju da ispunjavaju svoje dužnosti i nadležnosti u skladu sa zakonom¹⁵⁴.

Čini se da u određenom broju slučajeva nadležni organi napada i pretnji novinarima ostaju neotkriveni, dok se kažnjavaju direktni izvršioци. U te slučajeve spada i slučaj ubistva Slavka Čuruvije – iako su odlukom suda četiri osobe osuđene, i dalje ostaje pitanje ko su pravi nadležni organi ovog ubistva. Međutim, u slučaju paljenja kuće novinara Milana Jovanovića koji je u toku pred sudom, Dragoljub Simonović, bivši predsednik opštine Grocka, osumnjičen je da je nadležni organ paljenja.

U 2019. godini organizovano je više obuka za tužioce i policiju, kao i za novinare i druge medijske profesionalce u vezi sa zaštitom slobode izražavanja i novinara. U okviru spomenutog Sporazuma predviđene su buke za pripadnike tužilaštva i policije sa ciljem da se obezbedi bolje razumevanje specifičnosti novinarskog posla i problema sa kojima se novinari susreću, te efikasnije postupanje nadležnih organa u slučajevima ugrožavanja bezbednosti novinara. A sa druge strane, predviđene su i edukacije novinara u pogledu prava na krivično-pravnu zaštitu i obaveza u pogledu krivičnog postupka. U prethodnih godinu dana OEBS, koji ima ulogu posmatrača u okviru Sporazuma, organizovao je neke od tih obuka, a organizovane su i konsultacije sa kontakt tačkama strana potpisnica kojima su prisustvovali predstavnici policije i tužilaštva, kao i novinari. Konsultacije su imale i edukativni karakter pošto su kontakt tačke razmenjivale iskustva, a novinari se upoznali sa mehanizmom i svojim mogućnostima i pravima. Iako su buke bile korisne i može se reći da donekle postoji veći stepen razumevanja sa obe strane, to još uvek nije dovoljno za poboljšanje prakse i treba nastaviti sa sličnim treninzima u budućnosti.

¹⁵¹ NUNS je od Ministarstva unutrašnjih poslova 2018. godine tražio da dostavi informaciju o broju novinara koji su pod policijskom zaštitom. Međutim, MUP je odgovorio da ne raspolaže takvim informacijama, kao i da bi dostava dokumenta koji bi sadržao takvu informaciju dovela do spekulacija i nagađanja u javnosti koji su novinari pod policijskom zaštitom i eventualnog ometanja postupaka u kojima su oni učesnici, kao i ugrožavanja njihove sigurnosti.

¹⁵² Ovo pre svega imajući u vidu da je uputstvima i RJT-a i MUP-a predviđeno hitno postupanje u slučajevima napada na novinare.

¹⁵³ Primeri takvih slučajeva su prikazani u Boxu C.1.

¹⁵⁴ Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, Misija u Srbiji, Analiza efikasnosti krivično-pravne zaštite novinara u Srbiji, Beograd, 2018, str. 100. Pristupljeno: 15.12.2019.

Pregled preduzetih aktivnosti u rešavanju nekih od najtežih slučajeva koji su se dogodili u poslednjih pet godina

Slučaj 1. Ivan Ninić

Napadnut je 27.08.2015. oko 23.30 na ulazu u stambenu zgradu u Beogradu

2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je prijavljen policiji Nadležne institucije su preduzele dokazne radnje 	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je u toku pred tužilaštvom 	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je u toku pred tužilaštvom u evidenciji nepoznatih učinilaca krivičnih dela 	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je u toku pred tužilaštvom u evidenciji nepoznatih učinilaca krivičnih dela 	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je u toku pred tužilaštvom u evidenciji nepoznatih učinilaca krivičnih dela

Slučaj 2. KRIK

Nakon istraživanja imovine državnih funkcionera, 15.7.2016. putem društvenih mreža redakcija KRIK-a je primila pretnje da ih „treba postrojiti i streljati kao strane agente u Srbiji“.

2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je prijavljen Posebnom tužilaštvu za visokotehnoški kriminal 	<ul style="list-style-type: none"> Postupak pred tužilaštvom je u toku Sprovođenje dokaznih radnji 	<ul style="list-style-type: none"> Postupak primene oportuniteta je završen 	

Slučaj 3. Nedim Sejdinović

Pretnje su upućene 9.9.2016. preko društvene mreže nakon tribine na kojoj je uporedio „imidž Srbije devedesetih godina sa imidžom Islamske države.“

2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je prijavljen Posebnom tužilaštvu za visokotehnoški kriminal 	<ul style="list-style-type: none"> Postupak pred tužilaštvom je u toku Sprovođenje dokaznih radnji 	<ul style="list-style-type: none"> Postupak primene oportuniteta je završen 	

Slučaj 4. Slobodan Georgiev

Pretnje su upućene 9.9.2016. na društvenoj mreži Twitter nakon što je napisao komentar u vezi sa naslovnom stranom jednog dnevnog lista.

2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je prijavljen Posebnom tužilaštvu za visokotehnoški kriminal 	<ul style="list-style-type: none"> Postupak pred tužilaštvom je u toku Sprovođenje dokaznih radnji 	<ul style="list-style-type: none"> Postupak primene oportuniteta je završen 	

Slučaj 5. Novinari TV N1

14.10.2016. na adresu web redakcije N1 stigla je poruka koja je sadržala ozbiljne pretnje.

2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je prijavljen nadležnim organima. Policija je uhapsila osumnjičenog 	<ul style="list-style-type: none"> Prvostepeni sud je osudio počinioca na uslovnu osudu, godinu dana zatvora i odredio da se ona neće izvršiti ako osuđeni ne učini novo krivično delo u periodu od 3 godine. Uložena je žalba 	<ul style="list-style-type: none"> Apelacioni sud je potvrdio prvostepenu presudu 	

Slučaj 6. Nihad Ibrahimkadić

novinar je 5.1.2017. povređen u napadu u blizini železničke stanice u Beogradu

2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
		<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je prijavljen policiji 	<ul style="list-style-type: none"> Odbačene su krivične prijave u odnosu na dva lica Predmet je prebačen u evidenciju nepoznatih počinitelaca Nastavljeno preduzimanje dokaznih radnji 	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je u toku pred tužilaštvom u evidenciji nepoznatih učinilaca krivičnih dela

Slučaj 7. Više novinara je napadnuto 23.06.2017. ispred Skupštine Republike Srbije dok su izveštavali sa javnog skupa tokom inauguracije novog predsednika Srbije Aleksandra Vučića

2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
		<ul style="list-style-type: none"> Jedan slučaj je prijavljen Prvom osnovnom javnom tužilaštvu Tužilaštvo je proširilo slučaj na sve novinare koji su napadnuti na tom događaju Tužilaštvo je donelo rešenje o odbačaju krivične prijave Uložen je prigovor od strane jedne novinark Više javno tužilaštvo u Beogradu prihvatilo je prigovor i predmet vratilo Prvom osnovnom javnom tužilaštvu radi preduzimanja svih neophodnih dokaznih radnji 	<ul style="list-style-type: none"> Prvo osnovno javno tužilaštvo je ponovo odbacilo krivičnu prijavu Nije uložen prigovor 	

Slučaj 8. Marija Vučić
Nakon objavljivanja teksta putem društvene mreže Fejsbuk novinarka je 24.6.2017. primila pretnje: „Kamenjarko, ići ćeš pod mač ubrzo”.

2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
		<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je prijavljen tužilaštvu i policiji 	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je u toku pred tužilaštvom, u evidenciji nepoznatih učinilaca krivičnih dela 	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je u toku pred tužilaštvom, u evidenciji nepoznatih učinilaca krivičnih dela

Slučaj 9. Dragana Pećo
Novinarki Dragani Pećo 7.7.2017. obijen je stan dok je bila van Beograda.

2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
		<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je prijavljen policiji koja je odmah obavila uviđaj. 	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je u toku pred tužilaštvom, u evidenciji nepoznatih učinilaca krivičnih dela 	<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je u toku pred tužilaštvom, u evidenciji nepoznatih učinilaca krivičnih dela

Slučaj 10. Željko Matorčević
9.10.2018. novinara je fizički napala neidentifikovana osoba

2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
		<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je prijavljen policiji 	<ul style="list-style-type: none"> Tužilaštvo je donelo rešenje o odbačaju krivične prijave Uložen je prigovor od strane oštećenog Usvojen prigovor, zakazan je nastavak sprovođenja dokaznih radnji 	

Slučaj 11. Milan Jovanović – Novinaru je 12.12.2018. najpre zapaljena garaža, a vatra se proširila na celu kuću u Grockoj.

2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
		<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je prijavljen policiji 	<ul style="list-style-type: none"> Drugo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu je podnelo optužni akt. Sudski postupak je u toku Od ukupno 7 glavnih pretresa održana su samo tri 	

Slučaj 12. Tatjana Vojtehovska – Putem društvene mreže Tviter novinarka i njena kćerka su 25.12.2018. primile ozbiljne pretnje smrću.

2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
		<ul style="list-style-type: none"> Slučaj je prijavljen Posebnom tužilaštvu za visokotehnološki kriminal 	<ul style="list-style-type: none"> Viši sud u Beogradu izrekao je počiniocu uslovnu osudu od 8 meseci zatvora i odredio da se ona neće izvršiti ako osuđeni ne učini novo krivično delo u periodu od 3 godine. Apelacioni sud u Beogradu je preinačio presudu Višeg suda i počinioca osudio na osam meseci kućnog zatvora, uz elektronski nadzor i meru bezbednosti oduzimanja predmeta – mobilnog telefona i kartice, kao i računarsko kućište. 	

Zaključci

Sloboda medija i sloboda izražavanja su u Srbiji zagantovani Ustavom i zakonima, ali je problem njihova primena. Jedan od glavnih pokazatelja odsustva volje da se zakoni primenjuju je Regulatorno telo za elektronske medije jer mogućnosti koje su mu propisane ne koristi u dovoljnoj meri, što značajno utiče na sveukupno loše stanje u elektronskim medijima. Proces sufinansiranja medijskih projekata od javnog značaja se zloupotrebljava da bi se vršio politički uticaj; finansiraju se pre svega mediji koji su bliski vlastima, a koji krše etički kodeks; sredstva se koriste za finansiranje redovnog programa medija, a ne za proizvodnju nedostajućeg medijskog sadržaja od interesa za javnost. Javni medijski servisi nisu u dovoljnoj meri nezavisni, trenutni način finansiranja ne može da obezbedi nezavisno i stabilno funkcionisanje, a Programski savet kao telo koje treba da predstavlja građansko društvo nema bitan uticaj. Institucije nisu transparentne, ne odgovaraju na zahteve u dovoljnoj meri, a to utiče na rad medija i novinara. Situacija je najlošija kod ministarstava, dok su sudovi zatvoreniji nego pre. Najbolja situacija je sa skupštinama, koje su otvorene za novinare, međutim većina novinara nema pristup sednicama gradskih i opštinskih veća. Ozbiljnih slučajeva zahtevanja da se otkriju novinarski izvori nije bilo, ali problem je sve veća zabrinutost za anonimnost i bezbednost poverljivih izvora. I dalje je veliki broj tužbi koje se podnose sudu zbog povrede ugleda i časti, praksa sudova je neujednačena i nije u dovoljnoj meri u skladu sa praksom ESLJP. Sudski postupci se koriste kako bi se vršili pritisci na medije, podnosi se veliki broj tužbi prema istom mediju.

Ekonomski i socijalni uslovi rada su i dalje značajan problem za novinarsku zajednicu. Sindikalna organizovanost novinara je slaba, plate su niske, novinari često rade za minimalac, pa čak i na crno, što je posebno izraženo u manjim lokalnim sredinama. Često su angažovani honorarno i moraju da rade u više redakcija kako bi uspeali da zarade sredstva za život. Mediji generalno nemaju posebne unutrašnje akte koji obezbeđuju uređivačku nezavisnost redakcije od vlasnika i menadžmenta, a jedini takav akt ima lokalni portal Južne vesti. Ista je situacija sa internim etičkim kodeksima – mediji ga uglavnom nemaju, a javnosti je poznato da neprofitni medij BIRN ima takav akt. Oni koji se pridržavaju etičkih principa poštuju jedinstven Kodeks novinara Srbije. Na privatne medije se vrše pritisci koji su poslednjih nekoliko godina vidljiviji i u porastu, potiču od spolja i iznutra, a za posledicu imaju samocenzuru. Novinari, a posebno oni koji se bave istraživačkim novinarstvom, izloženi su kampanjama blačenja i etiketiranju – nazivaju se stranim plaćenicima, izdajnicima itd. I dalje su učestali pritisci od strane visokih državnih funkcionera. Na javne servise se vrše pritisci sa raznih strana, često indirektno, izražena je samocenzura, poput zaobilaženja tema. Profesionalna sloboda novinara u redakcijama zavisi pre svega od medija u kojem rade i njegove uređivačke politike. Najčešći pritisci na novinare i medije dolaze od strane oglašivača, političkih aktera i vlasti, dok su oni od strane vlasnika i menadžmenta suptilniji i indirektni. I kod ovih medija je izražena autocenzura, pre svega iz ekonomskih razloga. Postoji opšte mišljenje da je položaj žena novinarki lošiji nego muškaraca. Iako je u poslednje vreme mnogo veći broj žena u novinarstvu, u većini medija najviše funkcije i dalje pripadaju muškarcima. Novinarke su često izložene pritiscima koji su zasnovani na polu.

Broj napada na novinare je i dalje velik. Posebno je zabrinjavajuće što je u 2019. godini zabeleženo više verbalnih i fizičkih napada nego prethodnih godina, a broj pritisaka je u porastu već nekoliko godina. Da situacija po pitanju bezbednosti nije dobra govori i to da se u decembru 2018. godine dogodio jedan od najtežih slučajeva napada u poslednjih 10 godina – paljenje kuće Milana Jovanovića. Sporazum o saradnji i merama za podizanje nivoa bezbednosti novinara je potpisan u decembru 2016. godine, ali rezultati i dalje nisu dovoljno vidljivi. Ima napredaka, uspostavljen je mehanizam prijavljivanja slučajeva napada na novinare i razmene informacija, ali veliki broj napada na novinare, kao i broj nerešenih slučajeva govori da situacija nije dobra. Iako je poslednjih godinu dana bilo brzo rešenih slučajeva, generalno je mišljenje da postupci traju dugo. Mali je broj slučajeva koji dobiju sudski epilog, a i kada do njega dođe, kazne su generalno blage. Dva od tri ubistva novinara se i dalje nalaze u predistražnom postupku. Komisija za razmatranje činjenica do kojih se došlo u istragama koje su vođene povodom ubistva novinara napravila je izvesne napretke u slučaju ubistva novi-

nara Milana Pantića još 2016. godine, međutim tužilaštvo nije ništa preduzelo povodom toga. U Slučaju Slavka Čuruvije doneta je prvostepena presuda, dok u slučaju Radislave Vujasinović nema pomaka.

Same izmene zakona nisu dovoljne da bi se poboljšalo stanje medijskih i novinarskih sloboda. Promena legislative treba da bude konceptualno motivisana i vođena potrebom za građenjem slobodnog i informisanog društva. Pored toga, i jednako važno, ova promena mora da bude praćena postojanjem političke volje za implementaciju uvedenih standarda. Opšta je ocena da takva politička volja u Srbiji ne postoji. Proces donošenja Medijske strategije je bio spor i nedovoljno inkluzivan. Država jeste pokazala zainteresovanost za izradu ovog dokumenta, međutim ceo proces je pratio niz problema. Samo donošenje ovog dokumenta ne mora doprineti boljoj situaciji kada su u pitanju medijske slobode jer je to pravno neobavezujući dokument, a svoju istinsku opredeljenost država će pokazati ukoliko pristupi izmeni zakonske regulative u skladu sa zaključcima i merama za koje se opredelila u Medijskoj strategiji. Slabost sindikalnog organizovanja i loš socijalno-ekonomski status novinara ključno utiču na veoma nizak nivo novinarskih sloboda u redakcijama.

Imajući u vidu navedene nalaze istraživanja, neophodno je da novinarska zajednica, nezavisno od volje političkih aktera, i dalje preuzima inicijativu i agresivnije pođe u rešavanje problema koji se tiču pozicije novinara nasuprot urednika, menadžmenta, vlasnika i političkih aktera. Konačno, političari moraju da prestanu da doživljavaju medije i novinare kao političke protivnike, kao i da se obračunavaju sa njima. U društvu se mora stvoriti atmosfera u kojoj novinari mogu da obavljaju svoj posao bez straha, diskriminacije i u javnom interesu. Moraju se i dalje vršiti koordinisani pritisci na državne strukture kako bi bezbednost novinara postala neprikosnovena – za to je potrebna kako politička volja, tako i novinarsko samooorganizovanje, međunarodno umrežavanje i kontinuirano ukazivanje na ovaj problem, gde god da se on pojavi.

Preporuke

A Unapređenje legislative

Nakon usvajanja Medijske strategije, najavljene su izmene zakona. Iako je generalni zaključak da zakoni nisu loši, ipak određena rešenja treba izmeniti ili dopuniti kako bi ti zakoni bili manje podložni zloupotrebama.

1. Izmeniti zakonske i podzakonske propise kako bi se unapredio rad Regulatornog tela za elektronske medije i osigurala veća nezavisnost ovog tela:
  - smanjiti politički uticaj na REM kroz izmenu ovlašćenih predlagača članova Saveta REM-a izuzimanjem političkih i državnih tela, kao i određivanjem jasnih kriterijuma za njihov izbor;
  - obezbediti veću finansijsku nezavisnost REM-a kroz smanjenje političkog uticaja i povećanje transparentnosti prilikom utvrđivanja finansijskog plana;
  - proširiti ovlašćenja REM-a uvođenjem mogućnosti izricanja novčanih sankcija emiterima koji krše zakonske i podzakonske akte
  - jasno definisati ulogu REM-a tokom predizborne kampanje i zakonski regulisati obavezu REM-a da vrši monitoring predizborne kampanje, te da objavi rezultate monitoringa;
  - izmeniti Pravilnik o načinu izvršavanja obaveza javnih medijskih servisa tokom predizborne kampanje tako da obuhvata sve pružaoce medijskih usluga, a ne samo javne medijske servise;
  - obezbediti veću transparentnost, odgovornost i unaprediti komunikaciju REM-a sa građanima.
2. Izmeniti zakonske i podzakonske propise kako bi se unapredio proces Projektnog sufinansiranja medijskih sadržaja od javnog interesa:
  - propisati obaveznost raspisivanja konkursa i sankcija u slučaju neraspisivanja, kao i obavezu da konkursi budu raspisani na početku godine;
  - uvesti obavezne analize potreba za medijskim sadržajem kako bi se utvrdio javni interes za svaku posebnu lokalnu samoupravu;
  - odrediti jasne kriterijume za izbor članova stručnih komisija, uvesti formulare za njihove biografije i unaprediti rad stručnih komisija;
  - osigurati obavezu stručnih komisija da uzimaju u obzir odluke regulatornog tela i Saveta za štampu prilikom odlučivanja o raspodeli sredstava;

- poboljšati mehanizam kontrole primena odredaba i uspostavljanje efikasnog pravnog sredstva u ovoj oblasti;
- uvesti obaveznu evaluaciju projekata koji su realizovani, kao i sprovođenje eksterne finansijske revizije medija koji su dobili sredstva iznad određenog iznosa.

3. Posebno zakonski regulisati oblast oglašavanja javnih preduzeća i drugih javnih oglašavanja kako bi se realizovala bolja kontrola raspodele javnih sredstava, obezbedio fer i transparentan način raspodele, kako bi organi bili obavezni da objavljuju relevantne podatke, a javnost bila upoznata sa njima.
4. Izmeniti zakonske i podzakonske propise kako bi se obezbedila veća nezavisnost javnih medijskih servisa:
  - obezbediti veću finansijsku nezavisnost javnih medijskih servisa izmenama postojećeg načina finansiranja;
  - obezbediti veću transparentnost i odgovornost prema javnosti, kao i bolju komunikaciju sa njom;
  - obezbediti veću nezavisnost članova Upravnog odbora, propisivanjem jasnih kriterijuma za njihov izbor i izmenama načina njihovog izbora;
  - definisati ulogu i ovlašćenja Programskog saveta kako bi se obezbedio efikasniji način kontrole javnih medijskih servisa, izmeniti način izbora članova tog saveta kako bi se obezbedila njihova veća nezavisnost.
5. Uskladiti sudsku praksu u postupcima protiv novinara za naknadu štete u vezi sa objavljivanjem informacija sa praksom Evropskog suda za ljudska prava i ujednačiti domaću praksu.
6. Obezbediti veću transparentnost državnih institucija i zakonom jasnije definisati načine sankcionisanja u slučaju kršenja zakonskih propisa. Državni organi treba da budu obavezni da određene podatke i informacije objavljuju na svojim internet stranicama, kako bi te informacije bile lako dostupne javnosti. Obezbediti mehanizme za izvršavanje konačnih odluka Poverenika.

B Obezbediti bolji radno-pravni status novinara i drugih medijskih profesionalaca

1. uspostavljanje socijalno-ekonomskog dijaloga radi potpisivanja granskog kolektivnog ugovora koji bi novinarima i medijskim radnicima obezbedio bolje uslove rada;

2. finansijsko i organizaciono jačanje sindikata;
3. osnaživanje novinara da se sindikalno organizuju i obezbeđivanje edukacije kako bi bili bolje upoznati sa mogućnostima ostvarivanja svojih radnih i profesionalnih prava;
4. uspostaviti efikasnije inspekcije kako bi se smanjio rad na crno i ostali slučajevi kršenja radnih prava novinara;
5. uspostaviti mere i procedure za poboljšanje položaja žena i stvaranje boljih uslova za njihovu veću zastupljenost na rukovodećim pozicijama;
6. obezbediti veću nezavisnost novinara i redakcija u odnosu na vlasnike medija i menadžment potpisivanjem posebnih akata koji bi tu nezavisnost omogućili ili usvajanjem NUNS-ovih aneksa ugovora o radu koji definišu profesionalna prava i obaveze novinara i urednika, koji bi efikasnije zaštitio njihov profesionalni status.
3. visoki javni funkcioneri treba jasno i neselektivno da osuđuju sve vrste napada i nasilja nad novinarima kako bi svojim primerom preneli poruku da je ova-kvo ponašanje neprihvatljivo i nedopušteno;
4. visoki i drugi javni funkcioneri treba da se uzdrže od davanja izjava koje posredno mogu da dovedu do ugrožavanja bezbednosti novinara;
5. nastaviti sa obukama namenjenim pripadnicima policije i tužilaštva sa ciljem da se obezbedi bolje razumevanje novinarske profesije i efikasnije postupanje u slučajevima ugrožavanja bezbednosti novinara, kao i novinara u pogledu prava na krivično-pravnu zaštitu i obaveza u pogledu krivičnog postupka;
6. uključivanje sudija u rad sa novinarima sa ciljem podizanja nivoa razumevanja problema sa kojima se novinari suočavaju, uključivanje u iznalaženje rešenja u posebnim problemima oko pravnih shvatanja koja predstavljaju problem u primeni kad su u pitanju napadi na novinare, predstavljanje rezultata rada Stalne radne grupe i aktivnosti u cilju podizanja bezbednosti i posebne zaštite novinara;

C Obezbediti veću bezbednost novinara i drugih medijskih profesionalaca

1. unaprediti saradnju između državnih institucija i medijskih i novinarskih udruženja kroz postojeći mehanizam uspostavljen potpisivanjem Sporazuma o saradnji i merama za podizanje nivoa bezbednosti novinara, kao i poboljšanjem rada Stalne radne grupe;
2. postupanje nadležnih organa, tužilaštva i policije, u skladu sa obavezujućim uputstvima koja su donele te institucije, i hitno postupati u slučajevima napada na novinare;
7. analiza regulatornog okvira krivično-pravne materije radi utvrđivanja postojanja potrebe za eventualnim izmenama postojeće regulative u cilju poboljšanja krivično-pravne zaštite novinara;
8. otvorenije istupanje i informisanje javnosti od strane nadležnih organa u vezi sa procesuiranjem napada na novinare.

Lista intervjuisanih pojedinaca

Ime i prezime	Pozicija/Organizacija	Datum intervjua
Sanja Kljajić	novinarka privatnog medija	27. septembar 2019.
Maja Živanović	novinarka neprofitnog medija	08. oktobar 2019.
Anđela Milivojević	slobodna novinarka	18. oktobar 2019.
Snežana Čongradin	novinarka dnevnog lista	18. oktobar 2019.
Nedim Sejdinović	novinar i medijski stručnjak	22. oktobar 2019.
Darko Šper	novinar i predsednik sindikata Nezavisnost u RTV	23. oktobar 2019.
Veljko Milić	advokat	24. oktobar 2019.
Miloš Teodorović	novinar privatnog medija	28. oktobar 2019.
Stojan Marković	urednik lokalnog medija	28. oktobar 2019.
Gordana Bjeletić	urednica lokalnog medija	07. novembar 2019.
Dragana Pejović	novinarka nedeljnika	07. novembar 2019.
(anoniman)	novinar/ka javnog medijskog servisa	12. novembar 2019.
Jelena Surčulija Milojević	profesorka na Fakultetu političkih nauka	28. novembar 2019.

Reference i izvori

Studije, istraživanja, izveštaji, baze podataka i kodeksi

Asocijacija onlajn medija, Kodeks Asocijacije onlajn medija, Niš, 2017. Dostupno na: <http://www.aom.rs/download/qbEB9RBgpN8H1EBen3WO9GCoxNasIwa-KaoLgXKQn64w> (Pristupljeno 30.10. 2019.)

Biro za društvena istraživanja, BIRODI o izveštavanju medija u Srbiji i zastupljenosti aktera u centralnim informativnim emisijama, Beograd. Dostupno na: <http://www.birodi.rs/birodi-o-izvestavanje-medija-u-srbiji-i-zastupljenosti-aktera-u-centralnim-informativnim-emisijama/> (Pristupljeno: 31.01.2020.)

Evropska komisija, Republika Srbija, Izveštaj za 2018. godinu, Brisel, 2019. Dostupno na: http://safejournalists.net/wp-content/uploads/2019/08/20190529-serbia-report_SR_-_REVIDIRANO.pdf (Pristupljeno 26.09.2019.)

Konrad-Adenauer-Stiftung, A Pillar of Democracy on Shaky Ground, 2019. Dostupno na: <https://www.kas.de/documents/281902/281951/A+Pillar+of+Democracy+on+Shaky+Ground+%E2%80%93+Public+Service+Media+in+South+East+Europe.pdf/df97d28c-370d-fb7c-fd37-044c5d960389?version=1.1&t=1572525969018> (Pristupljeno: 04.11.2019.)

Lista slučajeva blokiranja internet sadržaja, Share fondacija. Poslednja izmena: 31. decembar 2019. Dostupno na: <http://monitoring.labs.rs/> (Pristupljeno: 31. 12. 2019.)

Nezavisno udruženje novinara Srbije, Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara Srbije, Beograd, 2018. Dostupno na: <https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/12/Ceo-izve%C5%A1taj-Indikatori-za-nivo-slobode-medija-i-bezbednost-novinar-a-Srbija-2018.pdf> (Pristupljeno 26.09.2019.)

Nezavisno udruženje novinara Srbije, Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara Srbije, Beograd, 2016. Dostupno na: <https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/12/Ceo-izve%C5%A1taj-Indikatori-za-nivo-slobode-medija-i-bezbednost-novinar-a-Srbija-2018.pdf> (Pristupljeno 26.09.2019.)

Nezavisno udruženje novinara Srbije, Hronika napada i pritisaka na novinare u 2018, Beograd, 2018. Dostupno

na: <http://nuns.rs/about-nuns/publications/reports.html> (Pristupljeno: 07.12.2019.)

Nezavisno udruženje novinara Srbije, Baza napada i pritisaka na novinare. Dostupno na: <http://www.bazenuns.rs/srpski/napadi-na-novinare> (Pristupljeno 31.12.2019.)

Nezavisno udruženje novinara Srbije i Udruženje novinara Srbije, Kodeks novinara Srbije, Beograd. Dostupno na: http://www.savetzastampu.rs/doc/Kodeks_novinar_a_Srbije.pdf

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, Misija u Srbiji, Analiza efikasnosti krivično-pravne zaštite novinara u Srbiji, Beograd, 2018. (Pristupljeno 15.12.2019.)

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Izveštaj o sprovođenju Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i Zakona o zaštiti podataka o ličnosti za 2018, Beograd, 2019. Dostupno na: <https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/izvestajiPoverenika/2018/cirGi2018.pdf> (Pristupljeno 15.10.2019.)

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, podaci o broju podnetih žalbi povereniku u periodu od 1.1.2019. do 1.12.2019. godine. (Pristupljeno: 15.12.2019.)

Reporteri bez granica, World Press Freedom Index, Pariz, 2019. Dostupno na: <https://rsf.org/en/serbia> (Pristupljeno 26. 9. 2019.)

Radio-televizija Srbije, Dopis Radio-televizije Srbije o visini plata zaposlenih i novinara u 2018. i 2019. godini, decembar 2019. (Pristupljeno 29.10.2019)

Regionalna platforma za zagovaranje slobode medija i bezbednosti novinara, Baza napada na novinare. Dostupno na: <http://safejournalists.net/rs/homepage/> (Pristupljeno 31.12.2019.)

Savet za štampu, Monitoring poštovanja Kodeksa novinara Srbije, Beograd, 2019. Dostupno na: <http://www.savetzastampu.rs/monitoring-postovanja-kodeksa-novinar-a-srbije.html> (Pristupljeno: 31.12.2019.)

Savet za štampu, Smernice za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju, Beograd, 2016. Dostupno na: <http://www.savetzastampu.rs/doc/smerni->

[ce-za-primenu-kodeksa-novinar-a-srbije-u-onlajn-okruzenju.pdf](#) (Pristupljeno 30.10.2019.)

Slavko Ćuruvija fondacija, Kontrola i sloboda medija, Beograd, 2018. Dostupno na: <http://www.slavkocuruvijafondacija.rs/wp-content/uploads/2018/02/Kontrola-i-sloboda-medija-rezentacija-Slavko-Curuvija-fondacija.pdf> (Pristupljeno 29.10.2019.)

Slavko Ćuruvija fondacija, Kritične tačke u sistemu bezbednosti novinara, Beograd, 2019. Dostupno na: <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/wp-content/uploads/2014/01/SCF-Kriticne-tacke-u-sistemu-zastite-novinar-a.pdf> (Pristupljeno: 10.12.2019.)

Transparentnost Srbija, Monitoring lokalnih izbora u Beogradu 2018 – finansiranje, postupanje državnih organa, funkcionerska kampanja i njeno medijsko praćenje, Beograd, 2018. Dostupno na: http://transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/lzvestaj-o-izornoj-kampanji-2018-Beograd.pdf (Pristupljeno 09.10.2019.)

Pravna dokumenta i izveštaji

Balkanska istraživačka mreža, Nezavisno udruženje novinara Srbije i Slavko Ćuruvija fondacija, Uređenje projektnog sufinansiranja medijskih sadržaja, Beograd. Dostupno na: <http://www.nuns.rs/info/activities/38672/predlozi-nuns-a-za-unapredjenje-sistema-projektnog-sufinansiranja-medija-.html> (Pristupljeno: 26.09.2019.)

Krivični zakonik, Službeni glasnik Republike Srbije br.85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014. Dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni-zakonik-2019.html>

Nezavisno udruženje novinara Srbije, Pravna analiza položaja nezavisnog Regulatornog tela u oblasti elektronskih medija u Srbiji, Beograd, 2018. Dostupno na: <http://www.nuns.rs/info/activities/40305/nuns-predlozi-za-unapredjenje-rada-rem-a.html> (Pristupljeno: 26.09.2019.)

Nezavisno udruženje novinara Srbije, Zaštita novinara – preporuke za unapređenje regulative, Beograd 2018. Dostupno na: <http://www.nuns.rs/info/activities/38670/>

[predlozi-nuns-a-za-unapredjenje-bezbednosti-novinar-a.html](#) (Pristupljeno: 26.09.2019.)

Pravilnik o sufinansiranju projekata za ostvarivanje iz javnog interesa u oblasti javnog informisanja. Službeni glasnik Republike Srbije br. 83/14, 58/15 i 12/16.

Statut Republičke radiodifuzne agencije, Službeni glasnik Republike Srbije br. 102/2005. Dostupno na: <http://starisajt.rra.org.rs/uploads/useruploads/PDF/7321-statut-republicke-radiodifuzne-agencije.pdf>

Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020–2025. godina, Beograd. Dostupno na: <http://www.rem.rs/uploads/files/strategija/Strategija%20razvoja%20sistema%20javnog%20informisanja%20u%20RS%202020-2025.pdf>

Ustav Republike Srbije. Službeni glasnik Republike Srbije br. 98/06. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html

Viši sud u Beogradu, Izveštaj o broju tužbi podnetih protiv novinara u vezi sa objavljivanjem informacija u medijima, u periodu od 1.1.2019. do 17.12.2019. godine. (Pristupljeno 15.12.2019.)

Zakon o elektronskim medijima. Službeni glasnik Republike Srbije br. 83/2014, 6/2016. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_elektronskim_medijima.html

Zakon o izboru narodnih poslanika. Službeni glasnik Republike Srbije br. 35/2000, 57/2003 – odluka USRS, 72/2003 – dr. zakon, 75/2003 – ispr. dr. zakon, 18/2004,101/2005 – dr. zakon, 85/2005 – dr. zakon, 28/2011 – odluka US, 36/2011 i 104/2009 – dr. zakon. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_izboru_narodnih_poslanika.html

Zakon o javnom informisanju i medijima. Službeni glasnik Republike Srbije br. 83/2014, 58/2015 i 12/2016 – autentično tumačenje. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnom_informisanju_i_medijima.html

Zakon o javnim medijskim servisima. Službeni glasnik Republike Srbije br. 83/2014,103/2015. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnim_medijskim_servisima.html

Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. Službeni glasnik Republike Srbije br. 72/2009, 20/2014 – odluka US i 55/2014. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_nacionalnim_savetima_nacionalnih_manjina.html

Zakon o obligacionim odnosima. Službeni list SFRJ br.29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, Službeni list SRJ br. 31/93 i Službeni list SCG br. 1/2003 – Ustavna povelja. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_obligacionim_odnosima.html

Zakon o oglašavanju. Službeni glasnik Republike Srbije br. 6/2016. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_oglasavanju.html

Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, Službeni glasnik Republike Srbije br. 120/2004,54/2007, 104/2009 i 36/2010. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_slobodnom_pristupu_informacijama_od_javnog_znacaja.html

Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina. Službeni list SRJ br. 11/2002, Službeni list SCG br. 1/2003 – Ustavna povelja i Službeni glasnik Republike Srbije br.72/2009 – dr. zakon i 97/2013 – odluka US. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_prava_i_sloboda_nacionalnih_manjina.html

Zakonik o krivičnom postupku. Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_krivicnom_postupku.html

Odluka o obrazovanju Komisije za razmatranje činjenica do kojih se došlo u istragama koje su vođene povodom ubistava novinara. Dostupno na: <http://pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/odluka/2013/8/7/reg>

Novinarski članci

BBC News na srpskom, „Korupcija u Srbiji: ‘Ne možeš da ispravljáš sistem ako ti nešto treba’”, 16. decembar 2019. godine. Dostupno na: <https://www.danas.rs/bbc-news-serbian/korupcija-u-srbiji-ne-mozes-da-ispravljás-sistem-ako-ti-nes-to-treba/> (Pristupljeno: 24.09.2019.)

BIRN Srbija, „BIRN: Zaustavite napad na Georgieva”, 18. april 2019. godine. Dostupno na: <http://birnsrbija.rs/birn-zaustavite-napad-na-georgieva/> (Pristupljeno: 29.11.2019.)

Vasić-Nikolić Maja, „Sloboda medija počinje i završava se odlukom države“, Vreme, 25. jul 2019. godine. Dostupno na: <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=1705457> (Pristupljeno: 02.12.2019.)

Vučić Marija, „Kritike RTS-u zbog 110 sekundi izveštaja o protestu građana”, Raskrikavanje, 17. januar 2019. Dostupno na: <https://www.raskrikavanje.rs/page.php?id=355> (Pristupljeno: 12.11.2019.)

Gajić Petar, „SZS blokirao ulaze u RTS, obećavaju da neće biti nasilja niti pokušaja upada”, TV N1, 13. decembar 2019. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Vesti/a552070/SZS-blokirao-RTS.html> (Pristupljeno: 15.12.2019.)

Dimitrijević S., „Skoro četvrtina medija upisanih u Registar medija ugašena“, UNS, 29. jul 2019. godine. Dostupno na: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/UNS-news/83769/skoro-cetvrtina-medija-upisanih-u-registar-medija-ugaseni.html> (Pristupljeno: 24.09.2019.)

Dobrilović Jasmina, „Pokušaj ubistva novinara Milana Jovanovića: Spaljena kuća, pucano na ulazna vrata”, Cenzolovka, 12. decembar 2019. godine. Dostupno na: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/pokusaj-ubistva-novinar-milana-jovanovica-spaljena-kuca-pucano-na-ulazna-vrata/> (Pristupljeno: 29.11.2019.)

Dobrilović Jasmina, „Simonović se ponovo nije pojavio na suđenju protiv novinara i urednika portala Žig info“, Cenzolovka, 06. novembar 2019. Dostupno na: <https://www.cenzolovka.rs/vesti/simonovic-se-ponovo-nije-pojavio-na-sudjenju-protiv-novinar-i-urednika-zig-ina/> (Pristupljeno: 10.11.2019.)

Đurić Vanja, „Povučena fotografija koja je uzburkala javnost, ‘beli se’ naslovna strana NIN-a“, TV N1, 28. novembar 2019. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Vesti/a547872/Povucena-fotografija-koja-je-uzburkala-javnost-beli-se-naslovna-strana-NIN-a.html> (Pristupljeno: 01.12.2019.)

Živanović Katarina, „Selaković vrši pritisak na medije“, Danas, 18. januar 2019. Dostupno na: <https://www.danas.rs/selakovic-vrsi-pritisak-na-medije/>

danas.rs/drustvo/selakovic-vrsi-pritisak-na-medije
(Pristupljeno: 12.11.2019.)

Zaštitnik građana, „Zaštitnik građana dostavio medijskim udruženjima i asocijacijama Predlog sporazuma o saradnji u oblasti uspostavljanja Platforme za zaštitu bezbednosti novinara“, 23. jul 2019. godine. Dostupno na: <https://www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-25-10-17-15/2011-12-26-10-05-05/6223-a-8>
(Pristupljeno: 10.12.2019.)

Zorić Jelena, „N1 dobila pretnje da će naši novinari nastradati, a zgrada biti dignuta u vazduh“, TV N1, 4. februar 2019. godine. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Vesti/a457705/Pretnje-upucene-TV-N1.html> (Pristupljeno: 03.12.2019.)

Insajder, „REM pokrenuo postupak protiv TV Hepi zbog vređanja profesora Sinanija; Tužilaštvo: Delovaćemo u okviru ovlašćenja“, 3. oktobar 2019. Dostupno na: <https://insajder.net/sr/sajt/vazno/15709/> (Pristupljeno: 27.09.2019.)

Insajder, „Demonstranti upali u RTS, novo okupljanje zakazali za nedelju (VIDEO)“, 17. mart 2019. godine. Dostupno na: <https://insajder.net/sr/sajt/vazno/13778/>
(Pristupljeno: 02.12.2019.)

Jovanović Bojana, „Srpski telegraf“ montiranim snimcima napada KRIK“, KRIK, 23. jul 2019. godine. Dostupno na: <https://www.krik.rs/srpski-telegraf-montiranim-snimcima-napada-krik/> (Pristupljeno: 12.11.2019.)

Nasković Đorđe, „Pitanja N1 doveli u vezu sa zdravljem Vučića, novinari kažu – opasna tumačenja“, TV N1, 16. novembar 2019. godine. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Vesti/a544449/Pitanja-N1-doveli-u-vezu-s-zdravljem-Vucica-novinari-kazu-opasna-tumacenja.html>
(Pristupljeno: 18.11.2019.)

NUNS, „NUNS osudio diskriminaciju medija u Valjevu“, 1. jun 2019. godine. Dostupno na: <http://nuns.rs/info/statements/43119/nuns-osudio-diskriminaciju-medija-u-valjevu.html> (Pristupljeno: 10.10.2019.)

NUNS, „Gradska uprava Zaječara diskriminiše medije uprkos upozorenjima NUNS-a“, 21. novembar 2018. godine. Dostupno na: <http://www.nuns.rs/info/statements/39462/gradska-uprava-zajecara-diskriminise-medije-uprkos-upozorenjima-nuns-a.html>
(Pristupljeno: 25.11.2019.)

NUNS, „NUNS uz NIN“, 30. novembar 2019. Dostupno na: <http://nuns.rs/info/statements/45545/nuns-uz-nin.html> (Pristupljeno: 02.12.2019.)

NUNS „Zahtevi novinarskih i medijskih udruženja koordinacionom telu Vlade Srbije za saradnju sa medijima“. 16. avgust 2018. Dostupno na: <http://nuns.rs/info/news/37691/zahtevi-novinarskih-i-medijskih-udruzenja-koordinacionom-telu-vlade-srbije-za-saradnju-sa-medijima.html> (Pristupljeno: 08.12.2019.)

N1/Beta, „Poverenik: Predlog zakona o informacijama od javnog značaja sužava stečena prava“, 27. septembar 2019. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Vesti/a529540/Poverenik-Predlog-zakona-o-informacijama-od-javnog-znacaja-suzava-stecena-prava.html>
(Pristupljeno: 15.10.2019.)

N1/Beta, „Indeks demokratije “Economista”: Srbija pala za pet mesta tokom 2019.“, 22. januar 2020. godine. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Vesti/a562980/Indeks-demokratije-Ekonomista-Srbija-pala-za-pet-mesta-tokom-2019.html> (Pristupljeno: 24.09.2019.)

N1, „Podnet optužni predlog protiv osobe koja je pretila novinarki N1 Zani Cimili“, 27. jul 2019. godine. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Vesti/a502314/Optuzni-predlog-zbog-pretnji-Zani-Cimili.html> (Pristupljeno: 29.11.2019.)

N1, „Advokati N1 podneli krivičnu prijavu protiv Gorana Vesića“, 27. jun 2019. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Vesti/a495330/Advokati-N1-podneli-krivicnu-prijavu-protiv-Gorana-Vesica.html> (Pristupljeno: 10.12.2019.)

N1/FoNet, „Judita Popović, Zoran Simjanović i Aleksandar Vitković novi članovi Saveta REM“, 27. decembar 2019. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Vesti/a556089/Judita-Popovic-Zoran-Simjanovic-i-Aleksandar-Vitkovic-novi-clanovi-Saveta-REM.html>
(Pristupljeno: 27. 09.2019.)

N1/FoNet, „REM pokrenuo dva postupka protiv Pinka zbog nasilja, pornografije i himne“, 14. jun 2019. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Vesti/a491813/Postupak-REM-a-protiv-Pinka.html> (Pristupljeno: 27.09.2019.)

Predić Ivana, „Medijski skandal u Pančevu: Novinari nepoželjni na sednicama Gradskog veća“, Cenzolovka, 27. septembar 2019. godine. Dostupno na: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/medijski-skandal-u-pan>

[cevu-novinari-nepozeljni-na-sednicama-gradskog-ve-ca/](#) (Pristupljeno: 16.10.2019.)

Predić Ivana, „Bivši novinar Pančevca: Dobio sam otkaz jer nisam pristao da idem na psihijatrijski pregled“, Cenzolovka, 22. oktobar 2019. godine. Dostupno na: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/biv-si-novinar-pancevca-dobio-sam-otkaz-jer-nisam-pristao-da-idem-na-psihijatrijski-pregled/> (Pristupljeno: 29.10.2019.)

Predić Ivana, „Gligorić vraćen na posao u Pančevac tri dana pošto je Cenzolovka objavila da je dobio otkaz“, Cenzolovka, 26. oktobar 2019. godine. Dostupno na: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/gligoric-vracen-na-posao-u-pancevac-tri-dana-posto-je-cenzolovka-objavila-da-je-dobio-otkaz/> (Pristupljeno: 29.10.2019.)

Radio Slobodna Evropa, „Stefanović: Skupština Srbije će imati nadzor nad radom medija u izbornom procesu“, 28. novembar 2019. godine. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/30297430.html> (Pristupljeno: 01.12.2019.)

Radivojević Jelena, „Aleksandar Obradović pušten iz pritvora“, KRIK, 18. decembar 2019. Dostupno na: <https://www.krik.rs/aleksandar-obradovic-pusten-iz-pritvora/> (Pristupljeno: 23.12.2019.)

Radivojević Jelena, „Tužilaštvo otkrilo ko je osoba za koju je „Srpski telegraf“ tvrdio da je novinar KRIK-a“, KRIK, 7. avgust 2019. godine. Dostupno na: <https://www.krik.rs/tuzilastvo-otkrilo-ko-je-osoba-za-koju-je-srpski-telegraf-tvrdio-da-je-novinar-krik-a/> (Pristupljeno: 12.11.2019.)

Raković Svetozar, „U 2019. medijima iz budžeta 14 miliona evra, dominantno za propagandu vlasti“, NUNS, 2. januar 2020. Dostupno na: <http://nuns.rs/reforma-javnog-informisanja/projektno-finansiranje-medija/46399/u-2019-medijima-iz-budzeta-14-miliona-evra-dominantno-za-propagandu-vlasti.html> (Pristupljeno: 02.01.2020.)

Santovac Adam, „Posle dešavanja tokom vikenda, N1 na meti pretnji, tabloida i državnih zvaničnika“, TV N1, 18. mart 2019. godine. Dostupno na: <http://rs.n1info.com/Vesti/a469151/N1-na-meti-pretnji-tabloida-i-drzavnih-zvanicnika-zbog-izvestavnja-o-upadu-na-RTS.html> (Pristupljeno: 01.11.2019.)

